

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

**Politický vývoj v Turecku na přelomu 20. a 21. století, jeho
souvislosti a využití tématu ve vzdělávací praxi**

Vedoucí práce: PhDr. Pavel Kopeček, Ph.D.

Autor práce: Bc. Tomáš Grepl

Olomouc 2019

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně. Veškeré použité podklady, ze kterých jsem čerpal informace, jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

V Olomouci dne 19. června 2019

.....

Bc. Tomáš Grepl

Poděkování

Rád bych zde poděkoval vedoucímu diplomové práce PhDr. Pavlovi Kopečkovi, Ph.D. za přívětivý přístup, cenné rady a čas, který mi věnoval při tvorbě této práce. Dále bych chtěl poděkovat svým rodičům, prarodičům, bratrovi a přítelkyni za velkou podporu během mého studia.

Obsah

ÚVOD	6
1. ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA TURECKÉ REPUBLIKY.....	7
1.1 GEOGRAFICKÉ ÚDAJE	9
1.2 POLITICKÝ SYSTÉM.....	9
1.3 OBYVATELSTVO	10
1.4 NÁBOŽENSTVÍ	11
1.5 HOSPODÁŘSTVÍ	12
1.6 JAZYK	14
1.7 MĚNA	14
2. HISTORICKÉ SOUVISLOSTI VÝVOJE TURECKA.....	15
2.1 STRUČNÁ HISTORIE TURECKA DO 19. STOLETÍ.....	15
2.2 OSMANSKÁ ŘÍŠE V 19. STOLETÍ – OBDOBÍ REFORM A ÚPADKU.....	17
2.3 MLADOTURECKÝ PŘEVRAAT A KONEC MONARCHIE.....	20
2.4 PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA.....	23
2.5 BOJ ZA NEZÁVISLOST	25
2.6 MUSTAFA KEMAL ATATÜRK.....	26
2.7 MODERNÍ TURECKÁ REPUBLIKA.....	27
2.8 TEORETICKÉ SHRUTÍ KEMALISMU	29
2.9 TURECKO V DOBĚ DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY.....	30
2.10 TURECKO PO 2. SVĚTOVÉ VÁLCE.....	31
2.11 VÝVOJ TURECKA V OBDOBÍ DRUHÉ REPUBLIKY (1960-1980).....	33
3. VÝVOJ POLITICKÉ SITUACE V TURECKU OD 90. LET 20. STOL. DO SOUČASNOSTI.....	36
3.1 TURECKO V 90. LETECH, OBDOBÍ TZV. ZTRACENÉ DEKÁDY.....	36
3.2 STRANA SPRÁVEDLNOSTI A ROZVOJE (AKP) A JEJÍ PRVNÍ TRIUMF	38
3.3 PROTESTY V TURECKU 2013	43
3.4 ERDOGAN PREZIDENTEM.....	44
3.5 PARLAMENTNÍ VOLBY 2015.....	45
3.6 NEZDAŘENÝ VOJENSKÝ PŘEVRAAT V ROCE 2016 A JEHO NÁSLEDKY.....	48

3.7 REFERENDUM O ZMĚNĚ ÚSTAVY	52
3.8 PREZIDENTSKÉ A PARLAMENTNÍ VOLBY V TURECKU 2018	55
3.9 BUDOUCNOST TURECKA.....	58
4. PEDAGOGICKÁ APLIKACE.....	60
4.1 ZAKOTVENÍ V RVP ZV	61
4.1.1 <i>Návrh přípravy na hodinu dle RVP ZV</i>	62
4.2 ZAKOTVENÍ V RVP G	63
4.2.1 <i>Návrh přípravy na hodinu dle RVP G</i>	64
4.2.2 <i>Pracovní list – islám</i>	65
ZÁVĚR.....	67
SEZNAM ZKRATEK.....	68
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ, LITERATURY A ELEKTRICKÝCH ZDROJŮ.....	69
ANOTACE	81

Úvod

Turecko (respektive dnešní Turecké republiky předcházející Osmanská říše) vždy představovalo jakousi pomezí zónu mezi evropským a arabským světem, ať už po stránce kulturní, náboženské, obchodní nebo politické, spojující v sobě prvky z obou sfér. Toto tvrzení začíná dnes, po zhruba devadesátiletém příklonu Turecka k západním hodnotám, nabírat na nové aktuálnosti. Demokracie západního vzoru, v minulosti střežená republikánskou armádou, se začíná hroutit pod absolutistickými snahami o nastolení jakéhosi neo-sultanátu, současně je Turecko ovšem stále obchodním i vojenským partnerem Západu. Zmapování a popis změn, které v Turecku probíhají, nejsou přínosné pouze z geopolitického pohledu, ale zároveň i na úrovni každého jednotlivého státu. Turecko totiž v dnešní době skutečně není jediná země směřující k vládě pevné ruky a možná právě jeho příklad, cizího, ale přesto podobného, nám tyto změny umožní lépe pochopit (a například i pomocí vzdělávání na ně reagovat). Tato myšlenka stála za volbou tématu této práce.

Moje diplomová práce si klade za cíl charakterizovat politickou situaci a politické změny v Turecké republice se zaměřením na dějinný a současný vývoj. Dalším cílem diplomové práce je také možné uplatnění tématu ve výuce na základní či střední škole.

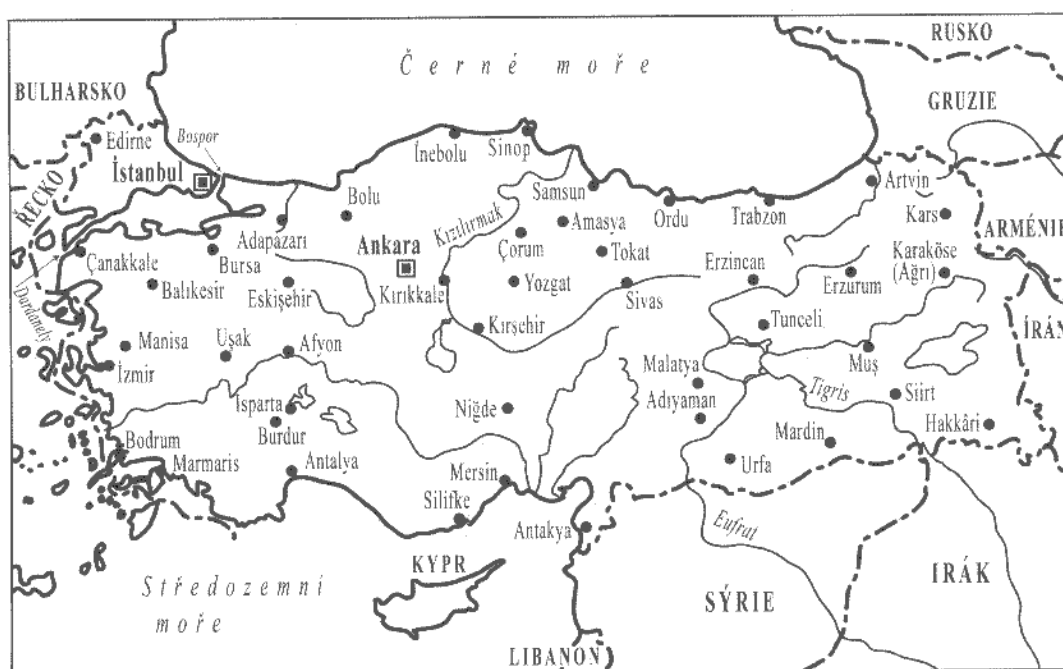
Tato diplomová práce je rozdělena do čtyř hlavních kapitol. První kapitola přináší základní informace o charakteru Turecka z pohledu politického, náboženského, hospodářského i geografického a demografického. Druhá kapitola se zaměřuje na historický vývoj se zaměřením především na období od založení moderní Turecké republiky. Předmětem třetí kapitoly je vývoj politické situace v zemi od 90. let 20. století až do současnosti. Stěžejní pro tuto kapitolu je nástup Recepa Tayyipa Erdogana (respektive jeho politické strany AKP) k moci a následné změny ve státě. Poslední čtvrtá kapitola je zaměřena na pedagogickou aplikaci daného tématu.

Co se historické části práce týče, v češtině existuje poměrně velké množství pramenů, ze kterých se dá čerpat. České literatury, která by se zabírala vývojem Turecka v posledních několika dekadách, je ovšem málo. Proto se ve své práci často opírám o zahraniční i elektronické zdroje, přičemž právě k elektronickým zdrojům jsem se pokoušel přistupovat s co největší opatrností.

1. Základní charakteristika Turecké republiky

Turecká republika, turecky Türkiye Cumhuriyeti, je stát s 81,8 miliony obyvatel. Tento stát leží z větší části v jihozápadní Asii (tzv. Malé Asii – Anatolii) a z menší části v jihovýchodní Evropě. Celková rozloha Turecka činí 780 576 km², z toho 24 888 km² v Evropě a 755 688 km² v Asii. Hlavní městem je od roku 1923 Ankara s 5,46 miliony obyvatel. Další významná města jsou Istanbul (15,03 mil. obyvatel), Izmir (4,28 mil. obyvatel), Bursa (1,85 mil), Antalya (2,33 mil. obyvatel), Gaziantep, Konya, Adana, Mersin, Samsun, Trabzon, Diyarbakir, Ufa.

Turecko sousedí celkem s osmi státy: Řeckem, Bulharskem, Sýrií, Irákem, Íránem, Ázerbájdžánem, Arménií a Gruzií.¹ Turecká republika se člení na 81 provincií, které se skládají z menších administrativních jednotek.

Obr. 1: Mapa Turecké republiky²

¹ Turkish Statistical Institute: *Populations Statistics* [online]. 2018 [cit. 2019-05-09]. Dostupné z: <http://www.turkstat.gov.tr>

² PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, 2006, s. 2

Na státní vlajce je vyobrazen bílý půlměsíc a bílá pěticípá hvězda v červeném poli. Symbolika těchto prvků sahá do dávné historie. Červená barva byla používána již za dob Osmanské říše, jejíž počátky sahají až do 13. století. Hvězda a půlměsíc jsou považovány za staré symboly islámu, tyto symboly se však v Turecku objevovaly již dříve. Hvězda, jež byla původně osmicípá, se nachází na vlajce od roku 1793 a má spojitost s Pannou Marií, které bylo město Konstantinopol (a později Istanbul) zasvěceno. Půlměsíc je na vlajce od 16. století a je považován za symbol bohyně Diany, která je považována za strážkyni města Byzancion. Tyto symboly byly údajně pro vlajku zvoleny sultánem Muradem II., když spatřil hvězdu a měsíc v louži krve v průběhu bitvy o Kosovo v roce 1448.³

Obr. 2: Vlajka Turecké republiky⁴

Co se mezinárodních organizací týče, je Turecko členem OSN, Rady Evropy, OBSE, OECD, Organizace islámské konference a NATO. Turecko také dlouhodobě usiluje o vstup do Evropské unie, zda se však vstupu do Evropské unie někdy dočká, není vůbec jasné.⁵

³ Státní vlajky: *Turecko* [online]. [cit. 2019-05-15]. Dostupné z: <https://www.statnivlajky.cz/turecko>

⁴ World Population Review: Flags: *Turkey* [online]. [cit. 2019-05-15]. Dostupné z: <http://worldpopulationreview.com/flags/turkey/>

⁵ HUMPALOVÁ, Jolana. Seznam Zprávy: zahraničí: *Turecko je vstupu do EU stále vzdálenější, prohlásila Evropská komise* [online]. 17.4.2018 [cit. 2019-05-15]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/evropska-komise-nenavrhla-eu-rozhovory-pro-vstup-turecka-do-eu-zeme-se-evrope-vzdaluje-uvodl-komisar-45426>

1.1 Geografické údaje

Turecká republika se rozprostírá na území Asie a jihovýchodní Evropy. Dělí se na 7 zeměpisných regionů: Marmarský, Černomořský, Egejský, Středoanatolský, region Středozemního moře, Východoanatolský a region Jihovýchodní Anatólie.⁶ Má přibližně obdélníkový tvar s délkou přes 1500 km a šířkou necelých 800 km o celkové rozloze 780 576 km², z toho asi tři procenta leží v na Evropské půdě a zbytek v Asii. Turecko má přístup ke třem mořím – na severu se jedná o moře Černé, na západě o Egejské a na jihu o moře Středozemní. Evropská a asijská část jsou od sebe odděleny úžinami Bosporu a Dardanel.

Typickým znakem Turecka jsou horská pásma – v severní části je to Pontské pohoří, v jižní Taurus. Tato pohoří se na západě sbíhají v nespočetných horských hřebetech s hlubokými údolími. Nejvyšší horou Turecka je hora Ararat s výškou 5156 metrů nad mořem na východu země. Turecko disponuje celkem osmi hlavními povodími, mezi nejznámější z nich patří řeky Eufrat a Tigris, které pramení v horách na východě země. V Turecku je více než 250 jezer, z nichž největší je Vanské jezero. Ačkoli se Turecko rozkládá v pásmu subtropického klimatu, vysokohorský charakter krajiny zapříčiňuje v různých pásmech země výrazné klimatické rozdíly jak ve velkých výkyvech teplot, tak v množství srážek.⁷

1.2 Politický systém

Politický systém Turecka prodělal v posledních několika letech podstatné změny. Zásadním pro tuto změnu bylo referendum v roce 2017, při kterém voliči těsnou většinou (51,41 %) odsouhlasili změnu 18 bodů ústavy a přechod z parlamentního na prezidentský systém. V čele republiky tedy stojí prezident, který je zároveň předsedou vlády a může být i členem politické strany. Prezident je volený přímo na pětileté období.

Jednokomorový parlament, Turecké Velké národní shromáždění (Türkiye Büyük Millet Meclisi), má zákonodárnou moc a je tvořen nově ze 600 poslanců (před referendem z 550 poslanců), kteří jsou voleni po dobu 5 let. Parlamentní volby a prezidentské volby

⁶ PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, 2006, s. 181.

⁷ FILIP, Jiří a kolektiv. *Turecko*. Praha: Institut zahraničního obchodu, 1986, s. 25-34.

probíhají současně. Pro vstup do parlamentu musí politická strana získat nejméně 10 % hlasů. Aktivní i pasivní volební právo je dáno od 18 let.⁸

Hlavní politické strany jsou AKP (Adalet ve Kalkınma Partisi) – Strana spravedlnosti a rozvoje, CHP (Cumhuriyet Halk Partisi) – Republikánská lidová strana, HDP (Halkların Demokratik Partisi) – Lidově demokratická strana, MHP (Milliyetçi Hareket Partisi) – Nacionálně činná strana, İP (İYİ Parti) – Dobrá strana.⁹

1.3 Obyvatelstvo

Podle poslední zprávy Tureckého statistického úřadu (Türkiye İstatistik Kurumu) z roku 2018 žilo v Turecku 81,8 milionů obyvatel, což činí z Turecka 19. nejlidnatější zemi světa. Od roku 1927, kdy žilo v Turecku 14 milionů obyvatel, se tedy populace více než zpětinásobila. Turecko patří k zemím s nejvyšší mírou urbanizace, 75,1 % z celkové populace žije ve městech či městských oblastech. Turecká populace je poměrně mladá, věková skupina od 0-14 let představuje 23,6 % populace, skupina od 15-64 let tvoří 67,9 % populace a skupina nad 65 let 8,5 % celkové populace. Průměrná délka života činí 78 let. Koeficient porodnosti je 2,0 dítěte na jednu matku.¹⁰

Po založení moderního Turecka jednotlivé vlády velmi podporovaly populační růst, jenž v té době činil přirozený přírůstek okolo 3 %. Populační růst začal stagnovat v 60. letech 20. století, kdy se vláda snažila o regulaci porodnosti z důvodu obav, že tak rychlý růst může mít negativní vliv na vývoj ekonomiky. Mnoho obyvatel, převážně z chudých oblastí Malé Asie, emigrovalo za prací v 60. a 70. letech minulého století jako tzv. „gastarbeiteri“ do Spolkové republiky Německo a dalších západoevropských zemí.¹¹

K dalšímu zpomalení populačního růstu došlo v 80. letech 20. století. Přirozený přírůstek v roce 2017 činil 1,54 %.¹² Z těchto údajů lze tedy vyčíst, že populace Turecké republiky za necelé století své existence rapidně narostla, a dá se předpokládat, že do budoucna i narůstat bude – také například z důvodu války v Sýrii a s ní spojené uprchlické

⁸ CIESCHINGER, Almut, Hasnain KAZIM, Mara KÜPPER a Claudia NIESEN. Spiegel Online: *Recep Tayyip Erdogan: Worum es beim Referendum in der Türkei ging* [online]. 28.3.2017 [cit. 2019-05-09].

⁹ Bundeszentrale für politische Bildung: *Parteien der Türkei* [online]. [cit. 2019-05-09]. Dostupné z: <https://www.bpb.de/internationales/europa/tuerkei/188249/parteien-der-tuerkei>

¹⁰ Turkish Statistical Institute: *Populations Statistics* [online]. 2018 [cit. 2019-05-09]. Dostupné z: <http://www.turkstat.gov.tr>

¹¹ FILIP, Jiří a kolektiv. *Turecko*. Praha: Institut zahraničního obchodu, 1986, s. 35.

¹² The World Bank: *Population growth* [online]. [cit. 2019-05-09]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.GROW?locations=TR>

krize, při které do Turecka proudí vlny uprchlíků. Podle deníku Deutschlandfunk i sám prezident Erdogan počítá s tím, že do deseti let bude v Turecku žít okolo 5 milionů Syřanů.¹³

Etnicky je největší část obyvatel tvořena Turky (75 %), Kurdy (19 %)¹⁴ a dalšími méně početnými národnostními menšinami, jako jsou například Zazové, Čerkesové, Bosňáci, Arméni, Gruzínci, Řekové, Albánci, Arabové, Židé, Romové a další.¹⁵

1.4 Náboženství

Na území Malé Asie se během historického vývoje rozvinula celá řada náboženských kultů chetitské, helénské a ostatních střídajících se civilizací. Ve středověku sem seldžučtí Turci přinesli islám, který vytlačil křesťanství a stal se převládajícím náboženstvím.¹⁶ Víra hrála a stále hraje v životech tureckého obyvatelstva velmi důležitou roli. Dle americké ústřední zpravodajské služby CIA tvoří 99,8 % obyvatelstva muslimové a zbytek, tedy 0,2 %, ostatní náboženství jako například křesťané a židé.¹⁷ Turci jsou z velké části sunnitští muslimové (asi z 80 %) a asi 20 % muslimů představují alevité, kteří se zdržují hlavně ve střední Anatólíi, v regionech Sivas, Tokaz, Kayseri. Od sunnitů je odlišuje hlavně to, že se nemodlí pětkrát denně, o ramadánu se nepostí a neputují do Mekky.¹⁸

Religionista Cemil Kilic pro německý rozhlas Deutsche Welle také ovšem uvádí, že ačkoli 99 % tureckého obyvatelstva tvoří muslimové, u mnohých z nich hraje islám pouze roli kulturní a sociální.¹⁹ Říká: „...jedná se o tzv. kulturní muslimy, ne o věřící muslimy.“²⁰

¹³ Deutschlandfunk: *Türken fordern Syrer zur Rückkehr auf* [online]. 5.1.2019 [cit. 2019-05-09]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunk.de/fluechtlinge-in-der-tuerkei-tuerken-fordern-syrer-zur-799.de.html?dram:article_id=437511

¹⁴ Central Intelligence Agency: Turkey: *People and Society* [online]. [cit. 2019-05-09]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html>

¹⁵ Minority Rights Group: *Turkey* [online]. [cit. 2019-05-09]. Dostupné z: <https://minorityrights.org/country/turkey/>

¹⁶ FILIP, Jiří a kolektiv. *Turecko*. Praha: Institut zahraničního obchodu, 1986, s. 38-39.

¹⁷ Central Intelligence Agency: Turkey: *People and Society* [online]. [cit. 2019-05-09]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html>

¹⁸ PIRICKÝ, Gabriel. Stručná historie států: *Turecko*. Praha: Libri, 2006, s.161-164.

¹⁹ ÖGRETEN, Tunca. Religion und Politik: Zahl der Atheisten in Erdogans Türkei steigt. Deutsche Welle [online]. 9.1.2019 [cit. 2019-05-11]. Dostupné z: <https://www.dw.com/de/zahl-der-atheisten-in-erdogans-t%C3%BCrkei-steigt/a-46992921>, překlad autora

²⁰ Tamtéž.

Zajímavý je i výzkum odborníků Bosporské univerzity z 90. let minulého století. Ti zjišťovali, jak se obyvatelé Turecké republiky identifikují v otázkách víry a etnicity. Z výsledků jejich průzkumu a anket plyne, že až 97 % Turků považuje islám za svou víru. Naopak 2 % z nich se označili jako nevěřící. Ačkoli 97 % Turků považuje islám za svou víru, za muslimy by se označilo pouze 35 % dotázaných. Větší část dotázaných, tedy 54 %, se spíše považuje za Turky nebo občany Turecka. Zbývá asi 4 % dotázaných uvádí, že jsou muslimové a Turci zároveň. Přibližně 92 % respondentů dodržuje půst v průběhu ramadánu a 62 % dotázaných mužů se účastní pátečních modliteb. V otázce, zda by mělo náboženství vstupovat do státních záležitostí, odpovědělo 67 % dotázaných lidí záporně. Stát založený na islámském právu by naopak podpořilo přibližně 21 % obyvatel.²¹

1.5 Hospodářství

Podle ekonomických ukazatelů z minulých několika let lze Turecko považovat za stát s industrializovanou rozvíjející se ekonomikou. Světová banka v roce 2017 zařadila tureckou ekonomiku na 47. místo v seznamu států světa dle HDP v paritě kupní síly na obyvatele.²²

Hospodářství je převážně poháněno průmyslem, dále zemědělstvím a stále více i sektorem služeb, který díky cestovnímu ruchu zaznamenává rozmach. V roce 2018 podle deníku The Jakarta Post navštívilo Turecko více než 46 milionů turistů.²³ Turecká ekonomika si i přes množství výzev a problémů, kterým čelí, jako jsou například terorismus, růst regionální nestability uvnitř země, politická nestabilita, migrační krize, vojenské intervence v Sýrii a Iráku a rozepře s EU a USA, vykazuje prorůstový výkon, který je uměle stimulován vládou. Míra nezaměstnanosti činila v roce 2017 10,9 %, což je dle údajů CIA v celosvětovém žebříčku nezaměstnanosti 147. pozice.²⁴

Dále čelí Turecko v posledních několika měsících ekonomické krizi, která vede ke stále rostoucí inflaci. Ta dosahovala ke konci roku 2018 již 25 %, což je nejvyšší

²¹ PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, 2006, s. 143.

²² The World Bank: *International Comparison Program database* [online]. [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?locations=TR&most_recent_year_desc=false&view=chart%2C

²³ The Jakarta Post: *Tourist numbers to Turkey surge in 2018* [online]. 2.2.2019 [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: <https://www.thejakartapost.com/travel/2019/02/02/tourist-numbers-to-turkey-surge-in-2018-data.html>

²⁴ Central Intelligence Agency: *Turkey: Economy* [online]. [cit. 2019-05-09]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html>

úroveň za posledních 15 let. Oslabování domácí měny má za následek zdražování všeho zboží od potravin po pohonné hmoty a také snižuje důvěru v tureckou ekonomiku.²⁵

Export činil v roce 2017 166,2 miliard amerických dolarů a import 225,1 miliard. Turecko nejvíce zboží exportuje do Německa (9,6 %), Velké Británie (6,1 %), Spojených arabských emirátů (5,9 %), Iráku (5,8 %), Itálie (5,4 %), Francie (4,2 %) a Španělska (4 %). Mezi hlavní vývozní artikly patří oděvy, potraviny, textilie, kovové výrobky a strojní technika. Největšími dovozci do země jsou státy jako Čína (10 %), Německo (9,1 %), Rusko (8,4 %), USA (5,1 %) a Itálie (4,8 %), které především dováží strojní techniku, chemikálie a pohonné látky.²⁶

Rok	2013	2014	2015	2016	2017
HDP v běžných cenách - v mld. TL	1 565,10	1 749,80	1 953,60	1 971,10	3 105,00
HDP v běžných cenách - v mld. USD	950,3	934,1	859	857,4	851
HDP ve stálých cenách - v mld. TL	122,5	126,1	131,3	134,8	169,5
Reálný růst HDP (stálé ceny) (%)	4,2	2,9	4	2,7	7,4
HDP/obyvatele - v TL (běžné ceny)	20 607	22 753	25 130	24 745	38 660
HDP/obyvatele - v USD (běžné ceny)	12 395	12 022	10 910	10 743	10 597
Inflace (%) CPI (konec období)	7,4	8,1	8,8	8,5	11,4
Nezaměstnanost (%)	10	9,9	11,2	11,8	10,9

Vývoj makroekonomických ukazatelů v letech 2013–2017²⁷

²⁵ Aktuálně.cz: *Inflace v Turecku dosáhla téměř 25 procent, je nejvyšší za posledních 15 let* [online]. 3.10.2018 [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/inflace-v-turecku-je-nejvyssi-za-poslednich-15-let-dosahla-2/r~9b01e314c73c11e889f40cc47ab5f122/>

²⁶ Central Intelligence Agency: Turkey: Economy [online]. [cit. 2019-05-09]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html>

²⁷ BusinessInfo.cz: Turecko: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled [online]. 30.10.2018 [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/turecko-zakladni-charakteristika-teritoria-19209.html#sec3>

1.6 Jazyk

Jazykem nejpočetnější národnostní skupiny je turečtina, která je také zároveň jazykem úředním a obecně dorozumívacím. Turečtina je řazena dle současné klasifikace do altajské jazykové rodiny, která je složena ze tří příbuzných jazykových skupin: turkické, mongolské a mandžusko-tunguzské. Dále se turečtina řadí spolu s azerbajdžánštinou a turkmenštinou do jihozápadní neboli oghuzské podskupiny turkických jazyků. Jedná se o tzv. aglutinující jazyk – to znamená, že kořen slova přibírá významotvorné přípony, které se na sebe nabalují a vytváří pak relativně dlouhá slova. Charakteristickým znakem pro turečtinu je i samohlásková harmonie, kdy se zpravidla v jednom slově vyskytují buď přední (e, i, ö, ü) nebo zadní (a, ı, o, u) samohlásky.²⁸

Od přijetí islámu až do roku 1928 se turečtina psala arabským písmem. Tato osmanská turečtina zanikla v roce 1928, kdy zakladatel moderního Turecka a jeho první prezident Mustafa Kemal Atatürk provedl řadu svých reforem včetně reformy jazyka, která vedla mimo jiné k nahrazení arabského písma latinkou z důvodu orientace Turecké republiky na vyspělý Západ a odklonu od arabského světa.²⁹ Druhý nejrozšířenější jazyk v zemi je kurdština, kterou se mluví převážně v regionech východního Turecka.³⁰

1.7 Měna

Jednotkou turecké měny je turecká lira (₺), která se dělí na sto kurušů. Na přední straně všech bankovek je vyobrazen první turecký prezident a zakladatel moderní Turecké republiky – Mustafa Kemal Atatürk. V oběhu jsou bankovky o nominální hodnotě 5, 10, 20, 50, 100 a 200 tureckých lir a mince v hodnotě 1 lira a 1, 5, 10, 25, 50 kurušů.

²⁸ PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, 2006, s. 177.

²⁹ Tamtéž, s. 87-89.

³⁰ Tamtéž, s. 177.

2. Historické souvislosti vývoje Turecka

2.1 Stručná historie Turecka do 19. století

Na území dnešní Turecké republiky se již v dobách starověku vytvářela centra vyspělých civilizací, která byla domovem nejrůznějších kultur. Dnešní oblast Turecka patří k nejstarším trvale osídleným oblastem světa. Říše Chetitů byla první velkou a silnou říší v centrální Anatolii, která byla více než 600 let vyrovnaným konkurentem mezopotámských států a Egypta.³¹ Hlavní střediska ležela na východ od řeky Halys (dnešní Kizilirmak). Nejslavnějším městem Chetitů bylo město Chattušaš, které leželo východně od Ankary.

Po rozpadu a zániku Chetitské říše (kolem roku 1200 před n. l.) se mnohé oblasti osamostatnily. Mezi největší oblasti Malé Asie patřila Frygie, která ležela na severozápadě, a dále jižněji Lydie a Lykie. Těmto oblastem se podařilo uhájit svou existenci po šest století, tedy do doby kolem 6. století př. n. l., kdy vpadli do Malé Asie Peršané, v jejichž čele stál král Kyros, který učinil Malou Asii součástí své obrovské říše.

Konec nadvlády Peršanů ukončila bitva roku 480 u Salamíny, kde vojska perských králů utrpěla porážku od Řeků. Porážka Peršanů měla za následek to, že se menší státy na pobřeží a ve vnitrozemí západní Anatolie mohly znovu osamostatnit. V roce 334 před n. l. započal své tažení na východ Alexandr Makedonský, který nakonec Anatolii dobyl.³²

Po rozpadu říše Alexandra Makedonského vzniklo na území Malé Asie několik nezávislých království, z nich nejznámější byl Pergamon, Bithýnie, Kappadokie a Pontos. Tato království byla všechna do konce 1. stol. před n. l. ovládnuta Římskou říší. Právě v tomto období bylo značně rozšířeno křesťanství. Po rozdělení Římské říše v roce 395 připadlo území dnešního Turecka Byzantské říši s hlavním městem Byzantionem (dnešní Istanbul).

O dalším osudu Malé Asie se rozhodovalo v roce 1071 v bitvě u Malazgirdu. Zde proti sobě stál byzantský císař Roman IV. Diogen a seldžucký vojevůdce Alparslan. V této bitvě byl byzantský císař poražen, což mělo za následek pronikání tureckých Seldžuků na území dnešní Turecké republiky. Turecké obyvatelstvo postupně proniklo do vesnic a měst. Sídlním městem seldžuckých sultánů se stala Konya. Seldžucký stát

³¹ PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, 2006, s. 10.

³² FILIP, Jiří a kolektiv. *Turecko*. Praha: Institut zahraničního obchodu, 1986, s. 8.

disponoval poměrně vyspělou správní organizací založenou na psaném islámském právu a lenním systému. Po vpádu Mongolů do Malé Asie byla roku 1234 seldžucká armáda poražena a Seldžucká říše se rozpadla na malé městské státy, které mezi sebou často vedly spory a boje.³³

Ve druhé polovině 13. století dochází k další, nové vlně tureckých přistěhovalců z východu, mířících do Malé Asie. V této době se také osamostatňuje vládce jednoho z pohraničních států na severozápadě – Osman I., syn Ertogrulův, který se zasadil o sjednocení tureckých kmenů a roku 1299 založil Osmanskou říši, která existovala více než šest století až do roku 1923, kdy na troskách sultánského impéria vzniká moderní Turecká republika.

Osman I. svou vládu opíral hlavně o městská náboženská bratrstva a muslimské rytířstvo. V průběhu dvou desetiletí dokázal poměrně mnoho. Obsadil řadu okolních muslimských a řeckých pevností a nechal razit vlastní mince. Tím připravil dobré startovní podmínky pro svého syna a nástupce Orhana. V roce 1326 bylo dobyté město Bursa, které se následně stalo prvním sídelním městem Osmanů.³⁴

Osmanská říše započala svojí expanzi do Evropy, Asie a Afriky. V roce 1453 obsadila turecká vojska Mehmeda II. Dobyvatele poslední byzantská města Konstantinopol a Trabzon. Po obsazení Konstantinopole se toto město stalo (už pod jménem Istanbul) hlavním městem Osmanské říše. Za vlády Süleymana Nádherného zaznamenala říše svůj největší hospodářský rozmach a velký územní zisk. V době jeho vlády se Osmanská říše rozkládala na Balkánském poloostrově, části Uher, části dnešní Ukrajiny, Kavkazu, oblasti Středního východu, oblasti Persie, Egypta, celého pobřeží severní Afriky, pobřeží kolem Černého moře a na malých ostrovech východního Středomoří.³⁵

Vládnout tak velké říši ale byl velmi složitý úkol a ne všichni budoucí sultáni dosáhli takových úspěchů jako právě Süleyman. Na sultánském dvoře měli velký vliv intrikánští janičáři, tedy sultánova osobní garda. Docházelo tak k převratům a násilným střídáním vlád, což způsobovalo oslabování říše, která pomalu, ale jistě začínala zaostávat za dalšími evropskými velmocemi, zažívajícími rozmach zejména díky zámořským objevům.

³³ FILIP, Jiří a kolektiv. *Turecko*. Praha: Institut zahraničního obchodu, 1986, s. 9-11.

³⁴ PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, 2006, s. 22-23.

³⁵ Tamtéž, s. 23-24.

Zámořské objevy evropských mocností se také promítaly negativně do zhoršující se hospodářské situace osmanského impéria. Byly totiž objeveny nové námořní cesty na Dálný Východ a kvůli přesunutí dopravních cest mezi Evropou a Dálným Východem na moře přišla Osmanská říše o příjmy z obchodních cest, které dříve vedly přes její území. Snahy jednotlivých sultánů o zavedení nových reforem, které by mohly upadající říši pomoci, byly duchovenstvem a janičáry potlačeny, protože právě duchovenstvo se spolu s janičáři obávalo ztráty svého postavení a vlivu.

Projevy oslabení říše a vnitropolitických problémů na sebe nenechaly dlouho čekat. Osmanská říše začala postupně ztrácet svá dobytá území. V roce 1683 prohráli Osmané Bitvu u Vídně a byli nuceni začít se stahovat z Uher a Balkánského poloostrova. Právě tato událost, tedy rozprášení osmanských vojsk u Vídně, bývá označována za počátek úpadku říše.³⁶

Před Osmany stál nelehký úkol – říše musela čelit hned třem velkým mocnostem, s kterými měla společné hranice. Jednalo se o habsburskou monarchii, Persii a Rusko, se kterými Osmanská říše v období mezi 17. a 19. stoletím vedla řadu válek a ve prospěch kterých ztratila mnoho svých území. V neposlední řadě říše také musela čelit nově vzniklé Svaté lize, která byla vytvořena roku 1684 se záměrem omezit osmanský vliv v Evropě.³⁷

2.2 Osmanská říše v 19. století – období reforem a úpadku

V 19. století se značně urychlil politický i ekonomický úpadek Osmanské říše. Zabránit tomuto úpadku se snažili jednotliví sultáni novými reformami. V první vlně reforem mezi roky 1789–1836 se sultáni snažili prosadit změny týkající se armády a administrativy. Tyto reformy vyvrcholily v roce 1826, kdy byly odstraněny janičářské sbory, které byly nahrazeny novou armádou.

Smyslem těchto reforem bylo zastavení poklesu moci Osmanské říše. Reformy v armádě měly zvýšit bojeschopnost a disciplínu. Nové bojové jednotky byly cvičeny dle francouzského vzoru a u výcviku vojska byli dokonce přítomní francouzští a britští instruktoři. V tomto období docházelo také k modernizaci továren na výrobu střeliva a

³⁶ FILIP, Jiří a kolektiv. Turecko. Praha: Institut zahraničního obchodu, 1986. s. 11-14.

³⁷ Tamtéž, s. 14-16.

zbraní. Reformy v oblasti administrativy a diplomacie vedly k otevření zastupitelství v Londýně, Paříži, Berlíně a Vídni. Zmíněné reformní kroky vyvolaly v zemi velmi silný odpor jak ze strany místních feudálů, tak ze strany duchovních, kteří si reformy spojovali s ohrožením svých privilegií.

Dalším obdobím reforem bylo období tzv. tanzimatu mezi roky 1839-1865.³⁸ V listopadu 1839 sultán Abdülmecid I. vyhlásil v Istanbulu tzv. Gülhanský dekret, kterým začalo v Osmanské říši období reorganizace. Toto nařízení zavádělo tři důležité body: nedotknutelnost života a majetku, garanci spravedlivého výběru daní a nový systém vojenské služby. Dalším cílem Abdülmecidových reforem byla reforma soudnictví, hospodářství a školství. Osmanská říše byla prvním islámským státem, který přešel k ústavnímu systému vlády. I přesto, že byly dekret a reformy zamýšleny upřímně, prosazování do praxe probíhalo velmi pomalu z důvodu nedostatku kvalifikovaného personálu, nedostatku financí, chybějící podpory ze strany obyvatelstva a podezíravosti vůči západním vzorům, ze kterých reformy čerpaly.³⁹

Velmi negativně se stavěly k reformám v Osmanské říši také evropské mocnosti, které vnímaly probíhající modernizaci osmanského impéria jako jisté ohrožení svých pozic. Z tohoto důvodu docházelo k uskutečnění těchto reforem převážně v Anatolii. Ve stejné době se navíc začaly bouřit probouzející se národy mnohonárodnostní říše, které byly podporovány ze zahraničí.

Sílilo také napětí mezi Osmanskou říší a Ruskem, které vyvrcholilo tzv. krymskou válkou. Ruská armáda postoupila na Balkán a Kavkaz. Zničení osmanské flotily u Sinopu ruským admirálem Nachimovem vedlo k zásahu Velké Británie a Francie pod záminkou toho, že ruský car držel neoprávněně rumunská knížectví. Po zásahu Velké Británie a Francie Rusko ustoupilo.⁴⁰

Velká Británie navíc v této době poskytla Osmanské říši první velkou půjčku, která vedla ke zvýhodnění cizinců v zemi a rozšíření vlivu Británie do oblasti osmanského hospodářství, které se Britům podařilo postupem času celé ovládnout. I přes

³⁸ ISHTIAQ, Hussain. The Tanzimat: Secular Reforms in the Ottoman Empire [online]. Faith Matters, 2011 [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <http://faith-matters.org/images/stories/fm-publications/the-tanzimat-final-web.pdf>

³⁹ REJSNER, Igor Michajlovič a B. K. RUBCOV, ed. *Novověké dějiny orientálních zemí*. Praha: SNPL, 1961, s. 320-324.

⁴⁰ PEČENKA, Marek a Petr LUŇÁK. *Encyklopedie moderní historie*. 3. rozšíř. vyd. Praha: Libri, 1999, s. 260-261.

snahy o zadržení pronikání zahraničního kapitálu do říše se osmanské impérium dostalo do plné hospodářské závislosti.

Francie spolu s Velkou Británií řídily také Osmanskou banku, která si podřídila veškeré finanční prostředky země. V roce 1867, po získání práva cizinců na vlastnění půdy, disponovala tato banka i rozsáhlými pozemky. Příliv zahraničního zboží a výrobků z továren, jež byly ve vlastnictví cizinců, kterým nemohla domácí osmanská výroba konkurovat, navíc vedl k úpadku osmanské ekonomiky, vytlačení domácí řemeslné výroby a rapidně snižoval životní úroveň obyvatelstva, převážně muslimského, které bylo stále více znevýhodňováno. Tyto všechny faktory hrály důležitou roli v pokračujícím úpadku země.

Charakteristická pro konec 19. století byla také přísná, autoritativní politika sultána Abdülhamida II. Ten se snažil násilně potlačovat jakékoliv reformní snahy, které by mohly pomoci Osmanské říši se vymanit z krize.⁴¹

Na přelomu 19. a 20. století se v Osmanské říši vedly politické a společenské diskuze vycházející ze tří základních ideologií, a to z panosmanismu, panislamismu a panturkismu. První z nich, panosmanismus, prosazoval myšlenku založenou na věrnosti všech národních a náboženských skupin uvnitř říše. Panislamismus zase zdůrazňoval, že jednota říše se odvíjí od jednoty muslimské obce. Poslední ideologie, panturkismus, usilovala o sjednocení všech turkických národů pod záštitou osmanského impéria.

Dále se debatovalo o tom, zda je zapotřebí zemi modernizovat v západním stylu a také co se stane budoucím měřítkem ztotožnění se s osmanským státem. Podporovatelé prozápadního smýšlení zavrhovali osmansko-islámskou tradici a tvrdili, že pro správné fungování země musí být všechno přebráno z moderní Evropy. Proti tomu přirozeně vystupovali náboženští představitelé.

Život podle evropských zvyklostí se začal pokládat za kladnou hodnotu a za důkaz civilizovanosti, kdežto na druhé straně vše, co bylo spojeno s domácí, islámskou tradicí, bylo vnímáno negativně. Pirický ve své knize píše, že akceptace západních hodnot vyžadovala změny ve vnějších projevech. S nošením plnovousu a turbanu byla, podle radikálních reformátorů, západní civilizace neslučitelná, podobně jako s východní hudbou, a proto se apelovalo na nutnost opustit staleté zvyky.⁴²

⁴¹ GOMBÁR, Eduard. *Moderní dějiny islámských zemí*. Praha: Karolinum, 1999, s. 273-290.

⁴² PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, 2006, s. 57-58.

2.3 Mladoturecký převrat a konec monarchie

Mladoturecká společnost byla založena v roce 1889. Jednalo se o absolventy vysokých škol v Istanbulu, kteří měli za cíl prosazení politických a společenských reforem. Tito mladí muži vycházeli z nacionalistických, populistických a pozitivistických ideálů. Označení „*mladoturci*“ shrnuje nanejvýš rozdílné skupiny a myšlenkové proudy, které uvnitř i za hranicemi osmanského impéria bojovaly proti stávajícímu absolutistickému režimu sultána Abdülhamida II.⁴³ Jednou z klíčových postav mladotureckého hnutí byl vlivný exilový politik Ahmet Riza, žák francouzského filozofa Augusta Comteho.

První viditelnou akcí mladotureckého hnutí byl otevřený protest proti pogromům na arménském obyvatelstvu v roce 1895. Tajná policie sultána Abdülhamida II. však neváhala a proti mladoturkům zakročila. Řada zástupců mladotureckého hnutí byla za svou činnost proti vládě Abdülhamida II. vyhnána do odlehlých částí říše. Sultán se také snažil narušit činnost mladoturků i v zahraničí. Na turecký nátlak zakázaly francouzské úřady v roce 1897 pobyt na svém území Ahmedu Rizovi, který se musel přesunout do Belgie.⁴⁴

Vládnoucí sultán Abdülhamit II. se musel vůbec poprvé vyrovnat s faktem, že vznikla skupina schopných administrátorů, která vytvořila jakousi protiváhu k jeho vládnutí. Tyto události stály na počátku procesu, jenž vyvrcholil válkou za nezávislost a následným vznikem moderní Turecké republiky v roce 1923.

Mladoturecký převrat je považován za mezník začátku 20. století v Osmanské říši. V červenci roku 1908 pochodovali mladoturečtí důstojníci na Istanbul s žádostí o obnovení osmanské ústavy z roku 1876, která by znamenala obnovení činnosti parlamentu, zrušení tajné policie, zrušení cenzury a celkové omezení panovnickovy moci. Sultán jejich požadavek přijal a ústavu obnovil.

Tímto absolutistická éra sultána Abdülhamida II. skončila a starý režim se zhroutil.⁴⁵ Byla nastolena svoboda slova, lidé se mohli shromažďovat, dokonce došlo i ke požadovanému zrušení tajné policie. V lidech zavládla velká vlna euforie. Příslušníci

⁴³ KREISER, Klaus, Christoph K. NEUMANN a Petr KUČERA. *Dějiny Turecka*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010. Dějiny států, s. 167.

⁴⁴ Tamtéž, s. 168.

⁴⁵ GOMBÁR, Eduard. *Moderní dějiny islámských zemí*. Praha: Karolinum, 1999, s. 297-298.

všech vyznání společně oslavovali pád starého řádu. Většina obyvatel si myslela, že obnovená činnost parlamentu vyřeší všechny problémy, se kterými se země potýkala.⁴⁶ To se později ukázalo jako velmi naivní představa.

Za klíčovou událost mladotureckého převratu lze považovat první volby do parlamentu. Mladoturecký výbor Jednoty a pokroku (též unionisté), což byla nově vzniklá mladoturecká politická strana, tyto volby vyhrál a obsadil 287 z 288 křesel.

Jelikož výbor Jednoty a pokroku překvapivě váhal s převzetím moci, hrál v zemi sultánův palác stále významnou roli. Navíc museli mladoturci čelit opozičním silám. Na jedné straně proti nim vystupovali osmanští liberálové a na straně druhé konzervativní náboženské kruhy, které ostře vystupovaly proti sekulární politice zastávané mladoturky. V říjnu 1908 se konala řada protestních demonstrací, při kterých nespokojené davy požadovaly uzavření barů, zákaz fotografování a omezení ženských práv. Náboženští extremisté vytvořili kolem Derviše Vahdetiho organizaci Muhammadův svaz, která měla za cíl skoncovat s mladotureckým sekularismem.

V dubnu 1909 propuklo v Istanbulu ozbrojené povstání vedeným pod heslem islámské obnovy, kterým byli mladoturci nepříjemně zaskočeni. V ulicích hlavního města došlo k násilným střetnutím. Mladoturci byli nuceni opustit hlavní město a odejít do ilegality. Jejich pozice v provinciích však byly stále pevné, což jim umožnilo se v Makedonii znovu zformovat a koncem dubna opět ovládnout Istanbul. Mnoho iniciátorů vzpoury, včetně Derviše Vahdetiho, bylo popraveno a sultán Abdülhamit II. byl sesazen. Na jeho místo nastoupil jeho bratr Mehmet V.⁴⁷

Zkušenost s povstáním utvrzovala mladoturky o zranitelnosti ústavního systému. Z toho důvodu zůstala moc po potlačení vzpoury v rukou armády, která poté stála několik let nad zákonem. V čele této armády stál velitel Mahmut Šekvet Paša. Mladoturci učinili také rozsáhlé změny v legislativě za účelem posílení parlamentního systému vlády. Sultán disponoval už jen pravomocí jmenovat velkovezíra a hlavu muslimské obce. Dále už také mohl sultán rozpustit parlament jen v případě, že by vláda ztratila důvěru. Navíc v novém rozpočtu poklesly výdaje pro panovnickou rodinu o dvě třetiny.

Většina starých sultánových podporovatelů v armádě musela opustit své funkce. Armáda se začínala těšit velkému vlivu v politice, jelikož v parlamentu zasedali její

⁴⁶ PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, 2006, s. 59-60.

⁴⁷ Tamtéž, s. 60-61.

důstojníci. Docházelo také k omezování individuálních a kolektivních svobod ve prospěch centrální moci. Z ideologického hlediska se mladoturci stále více začínali obracet k tureckému nacionalismu a panturkismu.

Mezi hlavní teoretiky tureckého nacionalismu patřil filozof, sociolog a spisovatel Ziya Gökalp, který byl přesvědčen, že turecký národ musí přijmout západní civilizaci, a přitom si zachovat vlastní kulturu. Oproti zastáncům panturkismu, kteří ideu národa stavěli na etnicitě, se Gökalp domníval, že určujícím prvkem národa je kultura.⁴⁸

Ačkoli se vláda opírala o ústavu, která prohlašovala všechny obyvatele říše za sobě si rovné, docházelo k potlačování práv příslušníků jiných národů a ke snahám o jejich poturečtění. Tato skutečnost vzbudila velký odpor hlavně v řadách Arabů, Albánců a Arménů.⁴⁹

Dále se proti mladoturkům začala formovat opozice, která se v roce 1911 sjednotila do politické strany pod názvem Strana svobody a svornosti. Tato strana chtěla vyzvat Mladoturecký výbor jednoty a pokroku ve volbách do parlamentu, které se konaly v roce 1912. Mladoturci však neponechali nic náhodě a ve volbách si, převážně díky zastrašování, zajistili většinu.

Co se směřování zahraniční politiky týče, z počátku se mladoturci orientovali převážně na západní mocnosti. Avšak potom, co Velká Británie a Francie odmítly poskytnout Osmanské říši finanční půjčku, došlo ke sblížení s vilémovským Německem, které také přislíbilo, že podpoří panturkický program mladoturků.

Vítězství Itálie v Tripolské válce a neúspěchy Turecka ve válkách na Balkáně vedly k vyostření politických bojů v říši. Na jedné straně proti sobě stáli mladoturci podporovaní Německem a na straně druhé Strana svobody a svornosti podporovaná Velkou Británií.

Po vítězství mladoturků v roce 1913 přišlo období mladoturecké diktatury, někdy označované jako mladoturecký triumvirát. V jeho čele stáli tři vojenští diktátoři – Enver Paša, Talat Paša a Džamal Paša. Pro tuto vládu byly charakteristické diktátorské metody, které šířily nacionalismus a šovinismus a které potlačovaly jakékoliv projevy opozice. Tento mladoturecký triumvirát pak zavlkl zemi do první světové války.⁵⁰

⁴⁸ PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, 2006, s. 61-62.

⁴⁹ FILIP, Jiří a kolektiv. *Turecko*. Praha: Institut zahraničního obchodu, 1986, s. 20-21.

⁵⁰ PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, 2006, s. 63.

2.4 První světová válka

V první světové válce se Turecko přidalo na stranu centrálních mocností, tedy Německa a Rakousko-Uherska. Mladoturci si slibovali od vstupu do války prolomení mezinárodní izolace. Důležité také bylo to, že jediný stát připravený podepsat s Tureckem rovnoprávnou obrannou smlouvu bylo právě Německo. Mladoturci však nepočítali s tím, že Německo bude chtít válku rozhodnout na západní frontě, čímž přivede říši do konfliktu také s Británií a Francií. Německo si svým spojenectvím s Osmanskou říší zajistilo důležitého dodavatele potravin a surovin. Oslabená osmanská armáda a hospodářství však nebyly na dlouhou válku připraveny.⁵¹

Turecko bojovalo v první světové válce celkem na čtyřech frontách: na Kavkaze, na území dnešní Iráku, v syrsko-palestinské oblasti a na poloostrově Gallipoli u Dardanelské úžiny.

Na území Kavkazu byla osmanská vojska, vedená Enverem Pašou, na hlavu poražena u Sarikamiše roku 1915 a ruská armáda naopak vstoupila do východní Anatólie. Tento ruský postup ve východní Anatólii dodával naději Arménům, kteří doufali ve vytvoření vlastního státu. Velká část Arménů navíc považovala ruská vojska spíše za osvoboditele než za okupanty. Tomu napomáhal i fakt, že v ruské armádě působilo i několik arménských oddílů.

Tento pozitivní vztah Arménů k Rusku posloužil později mladoturkům jako záminka při masakrech Arménů v letech 1915–1916, kdy Enver Paša označil jako zrádce a viníky prohry na kavkazské frontě všechny Armény.⁵² Ti v té době tvořili v šesti východních provinciích osmanské říše 38,9 % obyvatelstva Osmanské říše (Turků bylo 25,4 % a Kurdů 16,3 %).⁵³

V roce 1916 si ruská armáda podrobila město Erzurum, ze kterého se musela následně rychle stáhnout kvůli událostem v Petrohradě roku 1917 (Únorová revoluce).

Na gallipolské frontě probíhal boj britské a osmanské armády o úžiny Černého moře a také o Istanbul, hlavní město Osmanské říše. Na této frontě velel vojenským oddílům Mustafa Kemal, pozdější zakladatel a první prezident nového Turecka. Mustafovi Kemalovi se podařilo odrazit britské vylodění a donutit Brity k ústupu.

⁵¹ GOMBÁR, Eduard. *Moderní dějiny islámských zemí*. Praha: Karolinum, 1999, s. 371-372.

⁵² *Arménská genocida* [dokumentární film]. Režie Laurence JOURDAN. Francie, 2006. Délka 52 min.

⁵³ PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, 2006, s. 66.

Za důležitou byla považována i syrsko-palestinská fronta, kterou chtěli využít Němci k ovládnutí Suezského průplavu. Tento pokus však ztroskotal a v roce 1918 se dostala britská armáda do Damašku.

V průběhu války bylo evropským mocnostem jasné, že se Osmanská říše žene do záhuby, proto byla již v roce 1915 uzavřena tajná dohoda mezi Británií, Francií a Ruskem, ke kterým se později přidala i Itálie, o poválečném rozdělení vlivu v Osmanské říši. Francie si nárokovala kromě území Sýrie také Kilíkii, Sivas, Diyarbakir a Mosul. Británie si zase dělala nároky na Irák a území dnešního Jordánska. Itálie se soustředila na území v jihozápadní Anatolii a území kolem Izmiru. Rusko se nakonec z důvodu bolševické revoluce vzdalo svých nároků a v březnu 1918 uzavřelo s Osmanskou říší mírovou smlouvu.

Dne 30. října 1918 podepsali představitelé vítězných mocností a zástupci osmanské vlády v přístavu Mudros na Egejském moři příměří. Touto úplnou kapitulací přestala formálně i fakticky Osmanská říše existovat. Po porážce Centrálních mocností zbylo z kdysi velkého Osmanského impéria pouze území Anatolie a Thrákie. Všechna další území byla dobyta a obsazena vítěznými velmocemi.

Ihned poté, co bylo příměří podepsáno, váleční představitelé Osmanské říše uprchli ze země na palubě německé ponorky. Později byli, s výjimkou Envera Paši, všichni zavražděni arménskými atentátníky volajícími po odplatě za tzv. Arménskou genocidu.⁵⁴

Mírová smlouva s Osmanskou říší byla vypracována na Versaillské konferenci a podepsána v roce 1920 v Sèvres u Paříže. Říše byla rozložena na řadu nových, často uměle vytvořených států a mandátních území pod správou vítězných velmocí.⁵⁵

Arménie a osmanská část Arabského poloostrova se staly nezávislými státy. Irák, Jordánsko a Palestina se stali mandátními územími Společnosti národů, které byly pod správou Velké Británie. Správu nad Libanonem a Sýrií převzala Francie, Itálii připadly ostrovy Rhodos a Dodekanes a jihozápad Anatolie, Řecku pak západ Anatolie včetně Izmiru, Thrákie a ostrovy v Egejském moři. Z někdejší rozlohy Osmanské říše zbyla jen třetina, a to pouze střední část Anatolie.⁵⁶

⁵⁴ VESELÁ, Zdeňka. *Novověké dějiny Turecka*. Praha: SPN, 1966, s. 69-76.

⁵⁵ FILIP, Jiří a kolektiv. *Turecko*. Praha: Institut zahraničního obchodu, 1986, s. 22.

⁵⁶ BÉMOVÁ, Martina. *Vývoj a současnost Turecka a jeho vztah k EU*. Praha, 2006, s. 23.

2.5 Boj za nezávislost

Po první světové válce bylo turecké území rozděleno do francouzských, italských a britských okupačních zón. Dohled nad těmito okupačními zónami měla řecká armáda. Prohra v 1. světové válce, okupace území vítěznými mocnostmi a podřízení sultánské vlády Britům vyvolávalo mezi tureckým obyvatelstvem velkou vlnu odporu. To mělo za následek, že se v Anatolii začínaly spontánně tvořit nacionalistické, lidové hnutí odporu.⁵⁷

O sjednocení těchto skupin se snažil Mustafa Kemal, který byl po celé Anatolii považován za válečného hrdinu z 1. světové války. Tuto pověst si získal díky odražení britské ofenzívy v bitvě na Gallipolském poloostrově.⁵⁸

Mustafovi Kemalovi, který byl původně pověřen pouze odzbrojením osmanských jednotek v Anatolii, se podařilo nacionální skupiny, nespokojené se sultánovou podřízeností k vítězným mocnostem a situací po první světové válce, sjednotit.

Po řecké invazi do Izmiru v květnu 1919 a vyloštění italského vojska v Antalyi vyhlásil Kemal, který stál v čele společnosti na obranu národních práv, deklaraci odporu. Sídlem tohoto hnutí se stalo v prosinci 1919 město Ankara, které hrálo v zemi roli druhého mocenského centra.

Mustafa Kemal zahájil turecký boj za nezávislost. Po celé Anatolii pořádal velká shromáždění, při kterých informoval lid o okupaci Izmiru a Antalye řeckými a italskými vojsky a obyvatele vyzýval k boji proti nim. Na národním kongresu konaném v Sivasu byl přijat Národní pakt, který formuloval hlavní cíle národního hnutí, a to získání národní suverenity pro všechny osmanské muslimy, a také formuloval minimální akceptovatelné hranice nového, nezávislého Turecka.

V dubnu roku 1920 byl v Ankaře svolán první zákonodárny sbor – Velké národní shromáždění. Země se nacházela na prahu občanské války.

Osvoboditelská armáda pod vedením zkušeného Mustafy Kemala během následujících tří let dokázala očistit celé turecké území od francouzských, italských a řeckých vojsk a donutila je se stáhnout.⁵⁹

⁵⁷ FILIP, Jiří a kolektiv. *Turecko*. Praha: Institut zahraničního obchodu, 1986, s. 22.

⁵⁸ PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, 2006, s. 71.

⁵⁹ Tamtéž, s. 71-75.

Když v listopadu 1922 Velké národní shromáždění zrušilo sultanát, nebránilo již nic vzniku nové Turecké republiky, která vznikla 29. října 1923 na základě Lausannské mírové smlouvy, podepsané 24. 7. 1923. Jejím prvním prezidentem byl zvolen hrdina z první světové války a hrdina z boje za nezávislost Mustafa Kemal, později nazývaný jako Atatürk, čili otec Turků.⁶⁰ Do čela vlády byl jmenován Kemalův nejbližší spolupracovník – Ismet Paša. Přenesení hlavního města z Istanbulu do Ankary se stala symbolem rozchodu se sultánskými tradicemi. V islámském světě se jednalo o vůbec první republikánskou formu vlády.⁶¹

2.6 Mustafa Kemal Atatürk

Mustafa Kemal, později nazývaný Atatürk, se narodil roku 1881 v makedonském městě Soluň. Pocházel ze skromné rodiny celníka a obchodníka se dřevem.⁶² Na svou dobu se Kemalovi dostalo moderního vojenského vzdělání v duchu francouzských tradic vycházejících z osvícenství, patriotismu a svobody. Přes nevoli svých rodičů (ti chtěli, aby studoval náboženskou školu), začal mladý Kemal studovat na vojenské škole v Monastiru a následně na válečné akademii v Istanbulu. Istanbulskou válečnou akademii absolvoval roku 1899. Po ukončení svých studií sloužil nejprve v Damašku a později v rodné Soluni.⁶³

V průběhu první světové války jako podplukovník velel osmanským vojskům v roce 1915 na Gallipolském poloostrově. Po této bitvě, kdy se mu podařilo odrazit vyloďení britského vojska, se těšil velké popularitě a byl považován za válečného hrdinu a zachránce Istanbulu. V roce 1916 se stal armádním generálem a byl mu udělen titul paša. Po konci první světové války se zásadně zasadil o vznik a rozvoj nové Turecké republiky, do jejíhož čela byl zvolen jako první prezident. Zemřel v roce 1938 na cirhózu jater, nejspíše způsobenou nadměrným pitím alkoholu. Od roku 1953 je místem jeho posledního odpočinku monumentální památník v Ankaře, který nese jméno Anitkabir. Mustafa Kemal je dodnes po celém Turecku považován za velkou autoritu a vůdce národa, bez kterého by Turecká republika nejspíše nikdy nevznikla.⁶⁴

⁶⁰ FILIP, Jiří a kolektiv. *Turecko*. Praha: Institut zahraničního obchodu, 1986, s. 22.

⁶¹ PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, 2006, s. 76.

⁶² ARMSTRONG, H. C. *Grey Wolf*. 4. Londýn: Penguin Books, 1938, s. 12-13.

⁶³ *Mustafa Kemal Atatürk* [dokumentární film]. Francie, 2005. Délka 52 min.

⁶⁴ PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, 2006, s. 70 a 94.

2.7 Moderní Turecká republika

Po vzniku Turecké republiky měl před sebou prezident, který byl současně předseda jediné politické strany v zemi – Republikánské lidové strany, jasný program, a to vybudovat ze zaostalého osmanského Turecka moderní stát po vzoru západoevropské civilizace. Sám Mustafa Kemal si byl jistý, že pro přežití Turecka neexistuje žádná jiná alternativa než radikální a úplná modernizace a sekularizace.⁶⁵

Je také potřeba říci, že ačkoli bylo Turecko po vzoru západoevropských zemí republikou, nejednalo se o demokratické zřízení. Mustafa Kemal vládl dosti autoritářským způsobem, což byl i následek toho, že jeho strana byla jediná povolená strana a všechny ostatní opoziční strany byly zakázány. I přesto, že volby byly konané každé čtyři roky, bylo o jejich výsledcích předem rozhodnuto.

Nová republika se hned na začátku musela vypořádat jak se stoupenci sultanátu, tak s levicovými radikály. V roce 1924 byl zrušen chalífát, což vyvolalo řadu manifestací, které ale byly hned v zárodku potlačeny. Právě v islámu spatřoval Mustafa Kemal překážku, která bránila přiblížení se Turecké republiky západu. Církev totiž ovládala soudy a školy a po celé zemi platilo islámské právo šaría.⁶⁶

Se zrušením chalífátu byly vydány nové občanské zákony po vzoru Švýcarska, které mimo jiné zřizovaly nové soudnictví, rušily mnohoženství a zrovnoprávňovaly před zákonem ženy s muži.⁶⁷ Úplná sekularizace byla dokončena roku 1928, když byl zrušen ústavní článek, který pojednával o islámu jako státním náboženství.

V následujících několika letech po vyhlášení Turecké republiky proběhla řada reforem, které byly realizovány v duchu modernizace a sekularizace. Většina z nich zasahovala do soukromých životů obyvatelstva, které se k nim ne vždy stavělo zrovna s nadšením.

Typickým znakem těchto reforem byla i jistá hektičnost a uspěchanost. Mustafa Kemal mohl teoreticky tyto reformy dávkovat uvážlivě a rozdělit je na delší časová období, aby se stávaly společensky únosnějšími. On však chtěl vidět výsledky svého snažení o evropeizaci země ještě za svého života, a proto právě s těmito reformami tak

⁶⁵ KREISER, Klaus, Christoph K. NEUMANN a Petr KUČERA. *Dějiny Turecka*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010, s. 195.

⁶⁶ *Mustafa Kemal Atatürk* [dokumentární film]. Francie, 2005. Délka 52 min.

⁶⁷ FILIP, Jiří a kolektiv. *Turecko*. Praha: Institut zahraničního obchodu, 1986, s. 23.

spěchal.⁶⁸ S Atatürkovými reformami sympatizovalo převážně obyvatelstvo z řad studentů a dále také zemědělské vrstvy obyvatelstva. Odpůrci jeho reform se koncentrovali v Istanbulu.

Jednou z reform, která vyvolala velký odpor, bylo zavedení zákazu nošení fezů (mužské pokrývky hlavy v islámských zemích) a nahrazení těchto pokrývek hlavy klobouky evropského střihu.

V roce 1928 bylo arabské písmo nahrazeno latinkou, díky čemuž se zápis jazyka velmi zjednodušil. Jedním z cílů Mustafy Kemala bylo rozvíjet gramotnost tureckého obyvatelstva a zvyšování jeho vzdělanosti. On sám považoval vzdělání za základní předpoklad, který je potřeba pro pozvednutí národa a společnosti. O šest let později byla povinně zavedena příjmení a právě tehdy Mustafa Kemal přijal jméno Atatürk. Dále také turecké ženy povinně odložily závoj a získaly volební právo.⁶⁹

Významným zdrojem informací o historických událostech, které se staly mezi roky 1919 až 1927, je proslulý Atatürkův Projev (v turečtině Nutuk), který Kemal poprvé přečetl v říjnu 1927 na sjezdu republikánské strany. Projev byl tehdy přednášen několik dnů, protože trval více jak 36 hodin. V tomto vystoupení Mustafa Kemal ospravedlňuje čistky z poloviny 20. let, které byl nucen udělat z důvodu ochrany republiky.

Ekonomický kongres v Izmiru vyhlásil požadavek na hospodářské osamostatnění země. Na základě toho bylo provedeno několik fází zemědělských reform a v letech 1927 a 1929 byly přijaty zákony na podporu průmyslu, na základě kterých se země do jisté míry odtrhla od svých bývalých kapitalistických partnerů. Tato skutečnost pomohla Turecku poměrně bez problému přečkat období světové hospodářské krize.

I za finanční podpory Sovětského svazu začalo Turecko rychle budovat průmysl, železnice a silnice.⁷⁰

V 30. letech byl vyhlášen kongresem po neúspěšném pokusu o povolení opoziční politické strany program „pokračující revoluce“, který vyplýval z šesti hlavních zásad (zásad tzv. kemalismu), a to: nacionalismus, republikánství, lidovost, laicismus, etatismus a revolučnost. Kemalismu se více věnuji v následující kapitole.

Právě etatismus čili postoj, který zdůrazňuje roli státu při řešení hospodářských a společenských problémů, se stal jednou z nejdůležitějších zásad, která dlouhou dobu silně

⁶⁸ PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, 2006, s. 78-79.

⁶⁹ *Mustafa Kemal Atatürk* [dokumentární film]. Francie, 2005. Délka 52 min.

⁷⁰ FILIP, Jiří a kolektiv. *Turecko*. Praha: Institut zahraničního obchodu, 1986, s. 23.

ovlivňovala vývoj tureckého hospodářství. V této době rozvoje hospodářství pomáhala i finanční podpora Sovětského svazu, který podporoval Turecko i na mezinárodně politickém poli.⁷¹

Odklon od Sovětského svazu nastává v polovině 30. let, kdy Atatürkova vláda neudržela svoji hospodářskou orientaci na Sovětský svaz a začala se přiklánět ke spolupráci s kapitalistickými velmocemi.⁷²

Po vstupu do Balkánského paktu roku 1934 se do té doby neutrální Turecko začíná orientovat na protisovětskou politiku. Podle turkoložky Zdeňky Veselé tuto změnu usnadnilo patrně i úmrtí Atatürka v říjnu 1938, kdy se po jeho smrti stává jeho nástupcem İsmet İnönü, který otevřel zemi zahraničnímu kapitálu ze Západu.⁷³

Atatürk v průběhu 15 let ve funkci prezidenta dokázal přetvořit osmanskomuslimskou komunitu v moderní a nezávislý turecký národ, kterému dal všechny atributy státnosti a poměrně optimistické vyhlídky do budoucna. Ačkoliv v těchto 15 letech svého prezidentování často potlačoval svobodu slova, svobodný tisk a opozici, vždy akceptoval základní principy, které by vedly k umožnění jejich existence. Zastával ale ten názor, že k uplatňování těchto principů dojde až v té době, kdy bude turecká společnost dostatečně vyzrálá a na tyto principy připravená. Sám Pirický proto považuje ve své knize Atatürka jednoznačně za modernizátora s výbornými organizačními schopnosti, nikoli demokrata.⁷⁴

2.8 Teoretické shrnutí kemalismu

Jedná se o ideologii postavenou na šesti zásadách Mustafy Kemala, kterou přijala v roce 1931 Atatürkova Republikánská lidová strana do svého programu. Tyto zásady byly následně v roce 1937 zakomponovány i do ústavy Turecké republiky.

Jedná se o zásady republikánství, nacionalismu, populismu, etatismu, laicismu (někdy uváděný jako sekularismus) a revolucionářství.⁷⁵

Pirický ve své knize definuje tři z těchto šesti zásad takto: „...*populismus zdůrazňoval nadřazenost zájmů celého národa nad třídními a skupinovými zájmy...etatismus propagoval myšlenku rozhodující role státu v hospodářské sféře včetně*

⁷¹ VESELÁ, Zdeňka. *Turecko*. Praha: Svoboda, 1984, s. 116.

⁷² FILIP, Jiří a kolektiv. *Turecko*. Praha: Institut zahraničního obchodu, 1986, s. 23-24.

⁷³ VESELÁ, Zdeňka. *Turecko*. Praha: Svoboda, 1984, s. 116.

⁷⁴ PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, 2006, s. 94-95.

⁷⁵ SANSAL, Burak. *Kemalism* [online]. [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <http://www.allaboutturkey.com/ataturk-principles.htm>

zestátnění klíčových odvětví. Laicismus byl s důrazem na světský charakter státu interpretován jako vytěsnění islámu z veřejného života a zavedení úplné kontroly státu nad náboženskými institucemi.“⁷⁶ A zbylé tři zásady popisuje Bémová takto:“...republikánství znamenalo důraz na republiku, kterou Atatürk uznával jako jediný státní útvar, který umožní modernizaci společnosti. Základem republiky měla být národní identita. Nacionalismus představoval pro Atatürka nejvyšší hodnotu a v jeho politické koncepci hrál klíčovou roli...nacionalismus měl nahradit náboženství v jeho ideologické úloze, měl přispět k zachování suverenity a nezávislosti Turecka a měl být sjednocujícím prvkem turecké společnosti...revolučnost vyjadřovala radikální přeměnu celé společnosti, nahrazení starých přístupů a pravidel novými, moderními.“⁷⁷

Důraz na osobnost Mustafu Kemala a jeho kult umožnil přijetí kemalismu jako státní ideologie napříč politickým spektrem. Ovšem výklad těchto šesti základních principů se v průběhu historie Turecka dosti lišil. Hlavně v druhé polovině 20. století se stává těchto šest pilířů kemalismu podkladem pro různé politické diskurzy v Turecku.⁷⁸

2.9 Turecko v době druhé světové války

Rok po úmrtí Mustafy Kemala, na jehož místo nastoupil Ismat İnönü, propuká 2. světová válka. İnönü měl za úkol udržet neutralitu Turecké republiky. Obavy z italské agrese dovedly Turecko k podepsání deklarace o vzájemné pomoci s Británií a Francií v roce 1939. Turecko usilovalo převážně o to, aby se vyhnulo válce se Sovětským svazem. Po úspěchu Německa na východní frontě v roce 1941 se rozhodla turecká vláda uzavřít také přátelskou smlouvu s nacistickým Německem. Podle Pirického tak vznikla poněkud paradoxní situace, kdy Turecko vystupovalo jako spojenec obou válčících bloků.⁷⁹ Od roku 1943, po schůzce mezi tureckým prezidentem, britským premiérem Winstonem Churchillem a americkým prezidentem Rooseveltem, bylo na Turecko naléháno, aby vstoupilo do války na straně spojenců proti Německu. Pokud by tak Turecko neučinilo, hrozila by mu po skončení války dle spojenců mezinárodní izolace.

Turecko z počátku váhá, v únoru 1945 však opravdu vyhláší Německu a Japonsku válku a díky tomuto kroku se kvalifikuje do řad zakládajících členů OSN. Nutno

⁷⁶ PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, 2006, s. 83-84.

⁷⁷ BÉMOVÁ, Martina. *Vývoj a současnost Turecka a jeho vztah k EU*. Praha, 2006, s. 31.

⁷⁸ SIEGL, Erik. *Islám versus modernizace? náboženství, sekularismus a rozvoj v Turecku: pohled Turguta Özala*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013, s. 35.

⁷⁹ PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, 2006, s. 97.

podotknout, že z důvodu vstupu do války s Německem až v únoru 1945 neměla turecká armáda již možnost se bojů zúčastnit. V průběhu války chránil hranice země téměř jeden a půl milionů vojáků. Tisk a politická opozice podléhaly tvrdé kontrole.⁸⁰

I když Turecko do bojů 2. světové války vůbec nevstoupilo, stalo se během války útočištěm mnoha převážně německých antifašistů a židovských uprchlíků z Evropy. Udává se, že turečtí diplomaté zachránili více než 115 tisíc lidí prchajících před hitlerovskou tyraní.⁸¹

2.10 Turecko po 2. světové válce

Po ukončení 2. světové války se svět pozvolna začíná polarizovat a rozdělovat do dvou bloků – a to západního a východního. Turecko se dostává do hledáčku Sovětského svazu, který mu nabídl smlouvu o přátelství. Sovětský svaz požadoval po Turecku umožnění zřídit v regionu černomořských úžin vojenskou základnu a dále si nárokoval území Karsu, Ardahanu a Artvinu na východě země. Turecko si bylo vědomo nebezpečí, které Sovětský svaz představoval, a z toho důvodu se země přiklonila ke spolupráci se Spojenými státy americkými. Po vyhlášení Trumanovy doktríny a Marshallova plánu obdrželo Turecko v roce 1947 od USA velkou finanční a vojenskou pomoc. Za tuto pomoc však muselo Turecko urychlit transformaci k politickému pluralismu. Vítězství západních demokracií ve 2. světové válce navíc vytvořilo příznivé prostředí pro nápodobu západních politických systémů.⁸²

Prozápadní orientace Turecka se projevovala jak ve vojenské, tak i ekonomické a politické rovině. V roce 1949 se stalo Turecko zakládajícím členem Rady Evropy. V roce 1952 se Turecko rozhodlo vstoupit do Severoatlantické aliance (NATO) a díky tomu mohlo USA rozmístit jaderné rakety středního doletu na tureckém území a ve městě Izmir vybudovat hlavní základnu středomořských sil aliance. Později, v roce 1955, se Turecko stalo členem vojenské organizace – tzv. Bagdádského paktu (později zvaného CENTO). V roce 1959 země požádala o asociaci k Evropskému hospodářskému společenství.⁸³

⁸⁰ PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, 2006, s. 98.

⁸¹ URBIŠOVÁ, Julie. Český rozhlas: *Náboženství – Životy mnoha Židů byly zachráněny v Turecku* [online]. 19.7. 2011 [cit. 2019-05-21]. Dostupné z: https://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/zpravy/_zprava/zivoty-mnoha-zidu-bylyzachraneny-v-turecku--923236

⁸² PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, 2006, s. 99.

⁸³ Tamtéž, s. 105-106.

První pluralitní volby proběhly v roce 1950. V těchto volbách byla dosavadní vládnoucí Republikánská lidová strana poražena a nově vzniklá Demokratická strana (založena v roce 1946) zaznamenala výhru. Vítězství této středo-pravicové, konzervativní strany bylo jistým projevem nespokojenosti tureckého obyvatelstva s kemalistickým chápáním sekularismu. Na základě výsledků voleb připadlo v parlamentu Demokratické straně 408 ze 477 křesel. Novým premiérem se stal Adnan Menderes a novým prezidentem Celal Bayar. Největší podíl mezi demokraty tvořili představitelé pocházející z podnikatelských a obchodních kruhů, naopak úředníci a vojáci téměř chyběli.

I přes volební porážku Republikánské lidové strany zůstal v čele opozice Ismet İnönü, který se těšil podpoře vojáků a úředníků. Demokraté, kteří si byli vědomi toho, že opozice je podporována armádou a vysokými úředníky, uskutečnili ze strachu o převrat čistky v řadách vysokých státních úředníků a armádních funkcionářů.

Ačkoliv se od demokratů logicky očekávalo posílení demokracie, ve skutečnosti docházelo k přijetí zákonů, které omezovaly svobodu tisku, vysokoškolskou autonomii a opoziční aktivity.⁸⁴

Výhra Demokratické strany ve volbách znamenala do jisté míry i menší oživení a posílení významu islámu ve společnosti. Docházelo k legitimizaci zakázaných mystických řádů. Z vězení byla propuštěna nejvýznamnější postava moderního islámu v Turecku – Said Nursi. Byly stavěny nové mešity a otevírány školy pro imámy a kazatele islámu. Svolávání k modlodbám bylo umožněno opět provádět v arabštině.⁸⁵ Siegl píše: „*Politické strany, ale i armáda a kemalisticky orientovaný státní aparát více respektovaly náboženské cítění konzervativnější části společnosti ve snaze získat její volební podporu*“.⁸⁶

I přes užívání symbolických náboženských gest ke svým volebním cílům demokraté laický charakter státu nezpochybňovali. Dokonce tvrdě potlačovali jak pokusy o ničení soch Mustafy Kemala, tak i další radikální náboženské aktivity. Proti pokusům o pošpinění památky prvního prezidenta byl přijat tzv. Atatürkův zákon.⁸⁷

⁸⁴ PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, 2006, s. 99-102.

⁸⁵ Tamtéž, s. 104-105.

⁸⁶ SIEGL, Erik. *Islám versus modernizace? náboženství, sekularismus a rozvoj v Turecku: pohled Turguta Özala*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013, s. 56.

⁸⁷ PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, 2006, s. 105.

Můžeme říci, že za vlády Demokratické strany došlo k reinterpretaci celkového kemalistického pojetí sekularismu a k uvolnění přísného režimu, který byl nastolen Mustafou Kemalem.

Narůstající nespokojenost širokých vrstev vojska a akademických, městských elit se směřováním vlády Demokratické strany včele s premiérem Menderesem vedla k vojenskému převratu v zemi 27. května 1960, kdy ozbrojené síly převzaly správu země.⁸⁸

2.11 Vývoj Turecka v období druhé republiky (1960-1980)

Po vojenském převratu z května 1960 došlo k obnovení kemalistických principů. Byla vyhlášena nová ústava, která byla radikálně odlišná od té předešlé a která se v mnohém opírala o Základní zákon Spolkové republiky Německo. S cílem posílení parlamentarismu a zamezení pokusu vlád o manipulaci s poslanci bylo rozděleno Velké národní shromáždění na dvě komory – dolní sněmovnu a nově vzniklý senát. Dále byla posílena nezávislost justice vznikem ústavního soudu. Důležitý byl také přechod od většinového k proporcionálnímu volebnímu systému, což mělo za následek, že do sněmovny se tak napříště dostaly rovněž menší politické strany. Mocenský monopol, kterým disponovaly dlouhé roky jak republikáni, tak demokraté, se prakticky nemohl zopakovat.⁸⁹

V této době má svůj původ také Národní bezpečnostní rada (Milli Güvenlik Kurulu), tedy jakási protiváha civilní správy, která na rozdíl od západních zemí neposilovala kontrolu armády ze strany civilní moci, ale právě naopak, byly rozšířeny možnosti armády při usměrňování vývoje společnosti. Z Národní bezpečnostní rady se stalo v nadcházejících desetiletích skutečné mocenské centrum, které plnilo úkol hlídání psa nad politikou a politiky.⁹⁰

Nejvýznamnější politickou stranou v Turecku se postupně stávala pokračovatelka Demokratické strany, Strana Spravedlnosti (Adalet Partisi), která svůj první velký úspěch zaznamenala ve volbách v roce 1961, kdy skončila hned za republikány na druhém místě s 35 % hlasů. O čtyři roky později, v roce 1965, Strana Spravedlnosti ovládla volby úplně,

⁸⁸ KREISER, Klaus, Christoph K. NEUMANN a Petr KUČERA. *Dějiny Turecka*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010, s. 205-206.

⁸⁹ Tamtéž, s. 206.

⁹⁰ PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, 2006, s. 109-110.

a to s 53 % hlasů. Po těchto volbách byla vytvořena pravicově orientovaná vláda prosazující liberální politiku a větší míru tolerance islámu v turecké společnosti.⁹¹

Doba mezi léty 1965 a vojenskou intervencí v září roku 1980 byla charakteristická svou permanentní nestabilitou politického systému. V této době se vlády střídaly v průměru jednou ročně.⁹²

V březnu 1971 dochází k dalšímu zásahu armády do politiky. Na základě toho, že turecká vláda naprosto selhala při řešení politické situace v zemi a nedokázala zabránit propukajícímu násilí v ulicích, předal náčelník generálního štábu premiérovi memorandum, ve kterém požadoval vytvoření silné reformní vlády, která by dodržovala kemalistické principy. Za předpokladu, že by toto ultimátum nebylo vládou přijato, hrozila armáda převzetím moci v zemi. O měsíc později následovalo vyhlášení stanného práva, při kterém byly stovky lidí uvězněny, docházelo k omezování svobody tisku, k zrušení autonomie univerzit. Dále došlo k posílení Národní bezpečnostní rady. Celkově byl stát posílen v neprospěch občanské společnosti.⁹³

Co se zahraniční politiky Turecka týče, dobré vztahy se Spojenými státy americkými z 50. let se začínají od 60. let měnit k horšímu, a to převážně z důvodu tzv. kyperské krize.

Kypr se stal po dlouhých jednáních které probíhaly mezi Tureckem, Řeckem a Velkou Británií, od roku 1960 nezávislým státem, který byl založený na delikátní dělbě moci mezi kyperskými Řeky a Turky. Toto nové politické uspořádání mělo zabránit na jedné straně snahám o připojení celého ostrova k Řecku a na straně druhé mělo zabránit rozdělení ostrova na tureckou a řeckou část. Tato nová samostatnost Kypru, která měla vyřešit spory mezi Řeky a Turky, nepřinesla vysněné ovoce. Naopak, vztahy mezi nimi se začaly stále více vyhrocovat.⁹⁴

V roce 1973 vypukl konflikt na Egejském moři. Na tomto moři byla objevena naleziště ropy, která si však nárokovaly obě strany. Tato krize vyvrcholila v červenci 1974, kdy kyperská národní garda, podporovaná řeckou armádou, svrhla kyperskou vládu a vyhlásila sjednocení Kypru s Řeckem. Turecko reagovalo vyloděním své armády a

⁹¹ PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, s. 110-112.

⁹² KREISER, Klaus, Christoph K. NEUMANN a Petr KUČERA. *Dějiny Turecka*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010, s. 207.

⁹³ PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, 2006, s. 118.

⁹⁴ *The Island of Cyprus* [dokumentární film]. National Geographic, Velká Británie, 2011. Délka 44 min.

zabráním asi 40 % rozlohy ostrova. Tímto byl Kypr prakticky rozdělen.⁹⁵ V roce 1983 pak byla jednostranně vyhlášena Severokyperská turecká republika, která však nebyla dodnes mezinárodně uznána.⁹⁶

Další příčinou problémů mezi Tureckem a USA se stal mák, z kterého se vyrábělo opium. Pirický uvádí, že koncem 60. let se z tureckého opia vyrábělo skoro 80 % heroinu, který se dostával na americký trh. Pěstování máku v Turecku bylo roku 1971 zakázáno hlavně kvůli tlaku z Washingtonu.⁹⁷

Onis označuje 70. léta v Turecku za dobu velké politické nestability. Během 70. let se v Turecku konaly celkem pětkrát volby, při kterých žádná politická strana nedokázala získat parlamentní většinu.⁹⁸ Tato politická nestabilita zapříčiňovala vznik radikálních skupin a růst nepokojů v ulicích a vyostřování situace mezi levicí a pravicí. Neobvyklé nebyly ani politické vraždy. Tyto nepokoje si vyžádaly v zemi tisíce obětí.⁹⁹

Neúnosnou situaci v zemi se opět rozhodla řešit armáda. 12. září 1980 převzala armáda v zemi moc ozbrojenou cestou a okamžitě nechala rozpustit parlament i vládu. Záhy po rozpuštění parlamentu a vlády byli poslanci zbaveni imunity, předsedové politických stran byli zatčeni a činnosti politických stran byly zakázány. Během jednoho roku bylo zatčeno více než 120 tisíc lidí.

V následném referendu byla schválena a následně přijata nová ústava, která omezovala občanské svobody, včetně svobody tisku, a rozšiřovala pravomoci prezidenta, vlády a Národní bezpečnostní rady.

Z patnácti pokusů o založení nové politické strany schválila armáda jen tři z nich. Jednalo se o Stranu národní demokracie, která byla podporována právě armádou, dále o kemalistickou Republikánskou lidovou stranu a Vlasteneckou stranu, která byla zaměřena středo-pravicově a v jejímž čele stál předseda Turgut Özal.

Poslední zmíněná strana, tedy Vlastenecká strana, následně vyhrála v roce 1983 volby se 45 % hlasů a předseda této strany Turgut Özal se stal premiérem. Özal byl na jedné straně zastáncem hospodářské liberalizace a reprezentantem podnikatelských

⁹⁵ KREISER, Klaus, Christoph K. NEUMANN a Petr KUČERA. *Dějiny Turecka*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010, s. 215-216.

⁹⁶ PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, 2006, s. 119.

⁹⁷ Tamtéž, s. 117.

⁹⁸ ONIS, Ziya a James RIEDEL. *Economic crises and long-term growth in Turkey*. Washington, D.C.: World Bank, 1993, s. 36.

⁹⁹ PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, 2006, s. 120.

kruhů, na druhé straně měl blízký vztah k náboženským společenstvím. Za jeho vlády došlo k největšímu smíření islámu s kemalismem za celou historii moderního Turecka. Turecká vláda poprvé od Atatürkových reforem otevřeně připustila, že islám a osmanské tradice jsou součástí historie země. Toto nové propojení islámské tradice s tureckým nacionalismem vešlo ve známost pod názvem „*turecko-islámská syntéza*“.¹⁰⁰

Özalova popularita začíná klesat ke konci 80. let, kdy výrazně vzrostla inflace, poklesla kupní síla obyvatel a začala vzkvétat korupce. I přes to se však ještě v roce 1989 stává prezidentem republiky.¹⁰¹

3. Vývoj politické situace v Turecku od 90. let 20. stol. do současnosti

3.1 Turecko v 90. letech, období tzv. Ztracené dekády

Z důvodu prohlubování politické a hospodářské krize se označuje období 90. let v Turecku jako období tzv. ztracené dekády.

První volby ve změněné mezinárodněpolitické situaci, tedy po pádu železné opony, vyhrála v říjnu 1991 Strana pravé cesty v čele se Süleymanem Demirelem.¹⁰² Tato strana vznikla jako následovnice Strany spravedlnosti, která byla po vojenském převratu v roce 1980 rozpuštěna. Nová vláda měla za cíl rozejít se s dědictvím třetího vojenského převratu z roku 1980 a dále liberalizovat společenský život. Ve snaze přiblížit Turecko Evropské unii prosazoval prezident změny v přístupu k otázkám lidských práv. Došlo ke zrušení jazykového zákona z roku 1983, který měl za cíl potlačit používání kurdštiny.

Vztahy premiéra Demirela a prezidenta Özala byly v této době poměrně napjaté. Prezident Özal často blokoval přijímání zákonů i činnost vlády. Po náhlém úmrtí tureckého prezidenta Özala v dubnu 1993 byl novým prezidentem zvolen S. Demirel. Pozici premiéra po něm převzala první premiérka v tureckých dějinách Tansu Čiller, která se zpočátku jako schopná ekonomka, zdánlivě schopná vysvobodit zemi z krize, těšila podpory veřejnosti. Její vláda ovšem nedokázala učinit korupci přítrž (naopak, ona sama byla podezřelá ze zapojení do korupční sítě) a inflace turecké liry dosáhla v roce

¹⁰⁰ PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, 2006, s. 124-127.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 125.

¹⁰² *Elections to the Turkish Grand National Assembly: October 20, 1991 General Election Results – Turkey Totals* [online]. [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <http://electionresources.org/tr/assembly.php?election=1991>

1994 astronomických 148 %. Jedním z úspěchů její vlády ovšem bylo podepsání celní unie s Evropskou unií v roce 1995.

V témže roce proběhly také předčasné volby, v nichž překvapivě zvítězila proislámská Strana prosperity v čele s Necmettinem Erbakanem s 21 % hlasů.¹⁰³ Vítězství Strany prosperity ovšem bylo relativně těsné – Čillerová i vůdce Vlastenecké strany Yilmaz získali ve volbách přes 19 %. Přestože koalice s islamisty byla jak pro Čillerovou, tak pro Yilmaze nepřijatelná, na oboustranně výhodném řešení se dlouho dohodnout nedokázali. Po dlouhém vyjednávání se jako zdánlivé východisko ukázalo střídání Yilmaze a Čillerové na pozici předsedy vlády, ale už po třech měsících Yilmazova úřadování se koalice rozpadla po vypuknutí korupčního skandálu, jehož terčem byla právě Čillerová. Ta překvapivě reagovala spojením se s Erbakanem, a přestože hlavním bodem jejího programu doposud byla „záchrana Turecka před fundamentalisty“, sestavila s jeho islamistickou stranou vládu, v jejímž čele stál právě Necmettin Erbakan.¹⁰⁴

Toto politicky nestabilní období navzdory původním očekáváním přineslo jen větší inflaci turecké liry, růst chudoby, únik kapitálu ze země. Navíc se Erbakanovi ani nedařilo přilákat zahraniční investory.

Nástup Erbakana na post premiéra silně polarizoval společnost – náboženské kruhy tuto událost vnímaly jako konečný návrat ke starým pořádkům, v sekulárních řadách, reprezentovaných armádou, špičkami administrativy i širší veřejností, naopak vyvolal značné obavy.

V Erbakanových očích turecká národní identita úzce souvisela s identitou islámskou, jedním z jeho cílů bylo propagovat islámskou kulturu a usměrňovat společenskou morálku podle islámských zásad. Usiloval o zrušení doposud platných omezení některých vnějších náboženských projevů jako například nošení šátku na veřejnosti. Jeho neurčitá, sociálně utopická ideologie „spravedlivého řádu“ slibovala konec vykořisťování jak ze strany „sionisty ovládaného“ Západu, tak ze strany prozápadních tureckých elit.¹⁰⁵

¹⁰³ *Elections to the Turkish Grand National Assembly: December 24, 1995 General Election Results – Turkey Totals*[online]. [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <http://electionresources.org/tr/assembly.php?election=1995>

¹⁰⁴ PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, 2006, s. 132-135.

¹⁰⁵ SIEGL, Erik. *Islám versus modernizace? náboženství, sekularismus a rozvoj v Turecku: pohled Turguta Özala*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013, s. 58-59.

V praxi sice Erbakan rychle upustil od svých záměrů ukončit turecké členství v NATO, uzavřít americké vojenské základny a přerušit styky s Izraelem, nicméně prosazoval vytvoření „společného islámského trhu“ jako protiváhy ke „křesťanské“ Evropské unii. Z těchto myšlenek nakonec sešlo, když libyjský vůdce Muammar Kádafi Erbakana i celé Turecko otevřeně zkritizoval za jeho dosavadní postup vůči kurdské menšině.

Definitivním koncem Erbakanovy účasti na vrcholné politice se staly události února roku 1997, kdy Erbakanův spolustraník, starosta Sincacu, půlmilionového města nedaleko Ankary, před shromážděným davem vyzval k osvobození Jeruzaléma od izraelské okupace, zatímco pozvaný íránský velvyslanec hovořil za zavedení islámského práva. Armádní špičky reagovaly vysláním tanků do Sincanských ulic a zahájením vyšetřování v řadách Erbakanovy Strany prosperity. Národní bezpečnostní rada předložila Erbakanovi dvacetibodové ultimátum, jehož cílem bylo omezení vlivu politického islámu a čistky ve státním aparátu. Tyto události byly analyticky označeny za postmoderní, čtvrtý, virtuální vojenský převrat. Osmnáctého června 1997 Erbakan rezignoval na funkci premiéra a prezident Demirel pověřil Yilmaze sestavením vlády. Nová koalice sestávala z Yilmazovy Vlastenecké strany, Strany demokratické levice Bülenta Ecevíta a Strany demokratického Turecka.¹⁰⁶

Roku 1999 předal Mesut Yilmaz funkci premiéra Ecevitovi. Jeho vláda se ale nedokázala vypořádat s ekonomickými problémy země, což vedlo k ekonomické krizi, pádu vlády a vyhlášení předčasných voleb. V těchto volbách, konaných v roce 2002, zvítězila Strana spravedlnosti a rozvoje.¹⁰⁷

3.2 Strana spravedlnosti a rozvoje (AKP) a její první triumf

Strana spravedlnosti a rozvoje (Adalet ve Kalkınma Partisi, AKP) je považována za nástupkyni islamistické Strany ctnosti, která byla v červnu 2001 zakázána. Strana byla založena v roce 2002 Recepem Tayipem Erdoganem, dlouholetým starostou Istanbulu, pozdějším premiérem a prezidentem Turecké republiky. Od svého prvního vítězství v parlamentních volbách v roce 2002 platí za nejsilnější politickou stranu v turecké politice.

¹⁰⁶ PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, 2006, s. 135.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 141, 142 a 146.

Strana spravedlnosti a rozvoje se hned od svého založení snažila odlišit od původních, tradičních stran a poučit se z jejich chyb. Tím se strana a její představitelé chtěli chránit před případným zrušením jejich strany, jako tomu bylo například u Strany ctnosti.¹⁰⁸

Strana se sama prezentovala jako konzervativní, liberální, proevropská, demokratická proislámská síla, která je otevřena dialogu a která chrání tradiční rodinné hodnoty.¹⁰⁹ Sám Erdogan se před parlamentními volbami konanými v roce 2002 označil za věřícího muslima, který však plně stojí za sekulárními principy státu.¹¹⁰ S odstupem času a prorůstáním islámu do politiky v Turecku popisuje Gerhard Schweizer Ergogana takto: „... je jako vlk s ovčím kožichem na zádech, který svůj pravý islámský obličej ukázal ihned, jakmile získal dostatek moci.“¹¹¹

Prvním a zdaleka ne posledním úspěchem AKP byly již zmíněné parlamentní volby v roce 2002, které AKP vyhrála se ziskem více než 34 % hlasů.

Takovýto úspěch ve volbách byl důsledkem promyšleně vedené kampaně, při které strana ani tak nezdůrazňovala islámské hodnoty jako spíše prointegrační a proevropskou politiku. Další faktor, který napomohl straně AKP k výhře ve volbách, byla velká nezaměstnanost zapříčiněná těžkou ekonomickou situací, v níž se Turecko nacházelo. Tento stav vyvolal u voličů znechucení volit strany, které se v uplynulých letech střídaly u moci a které zemi do této situace dovedly.

Voliči tedy vložili své naděje do strany AKP, která v minulosti nebyla součástí doposud fungujícího režimu a která nabízela konkrétní řešení pro ukončení hospodářské krize, jež byla největší hospodářskou krizí v Turecku od konce 2. světové války.¹¹²

Ačkoliv AKP volby s přehledem vyhrála, Erdogan se nemohl stát premiérem, a to proto, že mu po událostech, které se odehrály roku 1998 ve městě Siirt, bylo odebráno pasivní volební právo na dobu pěti let. K tomu byl ještě odsouzen k deseti měsícům vězení a musel odstoupit z funkce starosty Istanbulu. Erdogan totiž v jednom svém veřejném vystoupení odrecitoval kontroverzní báseň Ziyi Gökalpa, teoretika tureckého

¹⁰⁸ CAGAPTAY, Soner. *The New Sultan: Erdogan and the Crisis of Modern Turkey*. London: I.B. Tauris, 2017, s. 86.

¹⁰⁹ PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, 2006, s. 147-148.

¹¹⁰ SCHWEIZER, Gerhard. *Türkei verstehen*. Stuttgart: Klett-Cotta, 2016, s. 297.

¹¹¹ Tamtéž, 297.

¹¹² CAGAPTAY, Soner. *The New Sultan: Erdogan and the Crisis of Modern Turkey*. London: I.B. Tauris, 2017, s. 84.

nacionalismu: „*Demokracie je jen vlak, do kterého nastupujeme, abychom dojeli do cíle. Mešity jsou naše kasárny, kupole naše helmy, minarety naše bajonety a věřící naši vojáci.*“¹¹³

Premiérem se tedy po volbách stal Erdoganův blízký spolupracovník Abdullah Gül. Parlament však hned v prosinci 2002 odhlasoval změnu, která Erdoganovi znovu vrátila pasivní volební právo a umožnila mu v březnu 2003 se stát premiérem.¹¹⁴

Ačkoli si nová vláda počínala opatrně, prosadila důležité ústavní reformy, které například rozšířily práva demonstrantů a pojetí svobody shromažďování. Dále pak šlo o povolení používání kurdštiny v médiích, zajištění okamžitého přístupu vězňů k právníkům a důraz na řádné chování policie.

K nejpodstatnějším novinkám patřilo zrušení osmého článku protiteroristického zákona, kvůli kterému byl v minulosti odsouzen velký počet osob z řad novinářů, spisovatelů či intelektuálů. Tyto všechny pozitivní proměny Turecka kvitovala i Evropská unie, která zároveň však dodávala, že reformy nestačí jen přijmout, ale musí být i dohlíženo na jejich správnou realizaci. Dalším velkým krokem k možnému budoucímu členství v Evropské unii byl rok 2004, kdy byl zrušen výkon trestu smrti.¹¹⁵

Erdoganovi a jeho vládě se podařilo díky hospodářským reformám zažehnat ekonomickou krizi a přivést Turecko k ekonomické prosperitě a obyvatele k vyššímu životnímu standartu. Inflace, která ještě před volbami v roce 2002 činila 53, 5 %, se během několika let vlády AKP snížila na úroveň 7-9 %.¹¹⁶ Dalším populárním opatřením bylo zavedení nového a dostupného systému hypoték, díky kterému si většina obyvatelstva mohla dovolit koupit dům či auta. Tyto změny zajistily Erdoganovi velkou podporu mezi rostoucí střední třídou a vítězství ve volbách v letech 2007 a 2011.

Tyto a další kroky vedoucí k větší kvalitě života v zemi a zdánlivě i ke větší politické a názorové svobodě kvitovalo jak samo obyvatelstvo, tak západní organizace. Během několika málo let se podle měřítek americké neziskové organizace Freedom House zvýšila míra svobody v zemi ze 4,5 bodu (z možných 7, kdy 7 znamená nejmenší

¹¹³ DIETRICH, Alexander. *Die Welt: Reformer oder Wolf im Schafspelz?* [online]. 22. 9. 2004 [cit. 2019-05-28]. Dostupné z: <https://www.welt.de/print-welt/article341831/Reformer-oder-Wolf-im-Schafspelz.html>

¹¹⁴ CAGAPTAY, Soner. *The New Sultan: Erdogan and the Crisis of Modern Turkey*. London: I.B. Tauris, 2017, s. 90.

¹¹⁵ PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, 2006, s. 150.

¹¹⁶ CAGAPTAY, Soner. *The New Sultan: Erdogan and the Crisis of Modern Turkey*. London: I.B. Tauris, 2017, s. 91.

svobodu) na 3 body, a o Erdoganových liberalizačních tendencích téměř nikdo nepochyboval.¹¹⁷ Strana AKP byla sice v roce 2008 u ústavního soudu obviněna z „pozvolného zavádění šaría“, ale obvinění se zakládala pouze na výrocích předních straníků, kritizujících například striktní omezení nošení šátku ve veřejných institucích, ve kterých se však oni straníci vyjadřovali spíše k propojení náboženských islámských hodnot a moderní společnosti, a tak byla obvinění smetena ze stolu.¹¹⁸

Po zkušenostech se zásahy převážně kemalistické armády a justice (například proti Erbakanovi) bylo jasné, že hlavním cílem AKP v prvních obdobích vlády musí být právě omezení vlivu těchto složek. Už v roce 2003 započalo omezování vlivu armády ve státní politice (v rámci vyjednávání o vstupu do EU – evropské země nebyly ochotné přijmout mezi sebe stát s tak vysokým podílem armády na rozhodování o chodu státu).

Zatímco doposud měla Národní bezpečnostní rada (MGK), vedená armádou, zásadní zodpovědnost ve formování vnitrostátní i mezinárodní politické agendy, kterou pak dále předávala vládě k realizaci, po nových reformách se z MGK stal čistě poradní orgán a na pozici generálního tajemníka MGK, kterou doposud zastávali armádní generálové, měli nově možnost být zvoleni i civilisté. Rozhodující slovo měl v tomto případě prezident, který nového generálního tajemníka vybíral ze seznamu sestaveného premiérem.

Podmínky, které kladla Evropská unie Turecku, dalece přesahovaly podmínky, které kladla dalším ucházejícím se státům, a dávaly tušit, že snaha Turecka o vstup do Unie není z unijní strany brána příliš vážně a má spíš formální charakter. To bylo jednak pro řadu Turků zklamáním, jednak to vytvářelo živnou půdu pro šíření protizápadních nálad v zemi. S tím souvisí také postupný příklon turecké mezinárodní politiky směrem k arabským zemím, obzvláště k sousední Sýrii a Íránu, a to v rovinách politické, ekonomické i bezpečnostní spolupráce.¹¹⁹

V roce 2007 proběhly v Turecku hned tři důležité volby zásadní pro další směřování státu. První z nich bylo referendum o reformě ústavy. Tato reforma zavedla přímou volbu prezidenta, zkrátila jeho funkční období ze sedmi na pět let, umožnila

¹¹⁷ CAGAPTAY, Soner. *The New Sultan: Erdogan and the Crisis of Modern Turkey*. London: I.B. Tauris, 2017, s. 93.

¹¹⁸ SIEGL, Erik. *Islám versus modernizace? náboženství, sekularismus a rozvoj v Turecku: pohled Turguta Özala*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013, s. 61.

¹¹⁹ CAGAPTAY, Soner. *The New Sultan: Erdogan and the Crisis of Modern Turkey*. London: I.B. Tauris, 2017, s. 99 a 100.

prezidentovi druhou kandidaturu a snížila kvórum pro parlamentní rozhodnutí z 367 na 184 zákonodárců. Největší výtky proti této nové ústavě plynuly z nedostatečného důrazu na sekularismus a Atatürkovy principy. Prezident Sezer tuto reformu vetovat a předal k přezkoumání Velkému národnímu shromáždění Turecka. Ústavní soud ale nepotvrdil prezidentovy námitky a novelizace byla v referendu schválena 68,96 % hlasů.¹²⁰

Další zostření vnitrostátního napětí přinesly prezidentské volby ve stejném roce, které rozpoutaly jednak masové manifestace za zachování sekulárního směřování státu, jednak přímo proti možnosti, aby byl Erdogan zvolen prezidentem. Kandidátem AKP se nakonec stává ministr zahraničí Abdullah Gül, protesty ale stále pokračují.

Ze strany demonstrantů zněla hesla jako: „*My jsme Atatürkovi vojáci*“ a „*Turecko je laické a takové také zůstane!*“¹²¹ V noci z 27. na 28. dubna se na internetu objevila nezvykle ostře formulovaná zpráva armádního generální štábu, ve které stálo: „*Armáda může akceptovat jen takového prezidenta, který se nejen slovy, ale také svojí osobností cítí být spojen s laicismem, a nikdo by neměl zapomenout, že armáda je klíčovou obrádkyní laicismu.*“¹²² Propaganda AKP naopak šířila, že největší ohrožení demokracie pochází právě z armádních řad. Opozice volby bojkotovala a tato krize vedla až k vyhlášení mimořádných parlamentních voleb.¹²³

Po těchto volbách, ve kterých opět zvítězila APK, nový parlament zvolil prezidentem dosavadního ministra zahraničí – Abdullaha Güla.¹²⁴ Gül se ve své inaugurační řeči přihlásil k demokratickým principům, sekularismu a sociální spravedlnosti.¹²⁵

Další novelizace ústavy byla naplánována na rok 2010 a diskuze o těchto novelách úzce souvisela s blížícími se parlamentními volbami roku 2011. AKP prezentovala tyto změny jako přiblížení se k evropským standardům a Erdogan se o této reformě dokonce vyjádřil jako o milníku demokracie. V nové ústavě měl být počet ústavních soudců

¹²⁰ KABICKÁ, Klára. *Turecké parlamentní volby 2011* [online]. Parlamentní institut, 2011, s. 7. [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=3>

¹²¹ SCHWEIZER, Gerhard. *Türkei verstehen*. Stuttgart: Klett-Cotta, 2016, s. 360.

¹²² Tamtéž, s. 361.

¹²³ ČÁSTEK, Michal a JANÁČKOVÁ Alžběta. *Turecko – volby 2007* [online]. Parlamentní institut, 2007, s. 9. [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=3>

¹²⁴ *Příštím tureckým prezidentem bude Abdullah Gül* [online]. Český rozhlas, 2007 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/pristim-tureckym-prezidentem-bude-abdullah-gul_200708281634_mmatusu

¹²⁵ *Militär warnt vor Zersetzung der Republik* [online]. Süddeutsche Zeitung, 2008 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://www.sueddeutsche.de/politik/wahl-guels-zum-tuerkischen-praesidenten-militaer-warnt-vor-zersetzung-der-republik-1.773279>

zvýšen z 11 na 17, přičemž část z nich nově může nominovat parlament. Další novinkou byla možnost za určitých okolností soudit armádního představitele u civilního soudu, což by de facto přeneslo velkou míru pravomocí armádního soudu na soud civilní.

I přesto, že ústavní změny parlament neschválil potřebnou většinou 367 poslanců, díky překročení limitu 330 souhlasných hlasů se neuzavřela možnost vyhlásit o této otázce referendum. Po mohutné kampani, v níž premiér Erdogan novelizaci podporoval, bylo 58 % voličů rozhodnuto o přijetí ústavních změn.

Přijetí změn bylo v zahraničí i v Turecku vnímáno veskrze kladně a jako důležitý krok ke vstupu do EU a k opuštění od dosavadního polo-vojenského charakteru státu. Méně časté pak byly obavy o možné zneužití reforem a autoritářských tendencí z Edrogranovy strany.¹²⁶

3.3 Protesty v Turecku 2013

Z dalších Erdoganových kroků začíná být zřejmé, že základním stavebním kamenem jeho dlouhodobého úspěchu je silná polarizace společnosti, očerňování a demonizace opozičních sil – levice, Kurdů, Alevitů. Schopnost a ochota opozice mobilizovat se proti Erdoganovým rozhodnutím se silně projevuje při událostech kolem protestů v parku Gezi u Taksimského náměstí v roce 2013. Na tomto místě původně stovky lidí pokojně demonstrovaly proti plánovanému vykácení stromů v parku a následnému vystavění nákupního centra a kasáren ve stylu osmanského rokoka, čímž chtěl Erdogan symbolicky oživit a připomenout období vlády sultánů. Pobouření bylo o to větší, že právě kasárna na Taksimském náměstí byla v roce 1909 hlavní baštou islámských kontra-revolucionářů proti mladoturecké republikánské vládě.¹²⁷

Demonstranti byli brutálně potlačeni policií, která proti nim neváhala nasadit obušky, slzný plyn a vodní děla. Zprávy o násilném zásahu vládních složek se šířily po celém Turecku a světě velice rychle pomocí sociálních sítí. Tato násilná reakce vládních složek pobouřila velkou část tureckého obyvatelstva, což mělo za následek demonstrace několika stovek tisíc lidí po celém Turecku proti vládě Recepa Tayyipa Erdogana a jeho neustále větší uzurpaci moci. Dalším důvodem k protestům bylo například nedávné

¹²⁶ KABICKÁ, Klára. *Turecké parlamentní volby 2011* [online]. Parlamentní institut, 2011, s. 8. [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=3>

¹²⁷ CAGAPTAY, Soner. *The New Sultan: Erdogan and the Crisis of Modern Turkey*. London: I.B. Tauris, 2017, s. 130-131.

omezení prodeje alkoholu a Erdoganův výrok, že kdo pije alkohol, je alkoholik. Také tamní média byla terčem kritiky demonstrantů, podle kterých neinformovala pravdivě o aktuálních událostech.¹²⁸

Nejpočetnější demonstrace probíhaly ve městech jako Istanbul, Ankara, Adana či Izmir. V průběhu jednoho týdne byly k vidění ve většině tureckých metropolí nápisy s hesly na podporu demonstrujících a proti vládnoucí AKP jako například: “*Kes sesini tayyip!*” (Drž pysk Tayyipe!), “*Tek Yol devrim*” (Jediná cesta je revoluce) “*Taksim, Tahrir olacak!*”, (Taksim je nový Tahrir! – přirovnání Taksimského náměstí k Tahrinskému náměstí v egyptské Káhiře, kde při arabském jaru v roce 2011 probíhaly velké demonstrace, které měly za následek odstoupení autokratického prezidenta Husní Mubaraka). Při těchto demonstracích v Turecku bylo zraněno více než 5000 lidí, z toho 7 smrtelně.¹²⁹

V tomto období se formuje nová opozice vůči AKP jednotící environmentalisty, feministy, radikálně levicové skupiny, ultranacionalisty, LGBT aktivisty a odboráře. Tato ideově nesourodá opozice dává jasně najevo, že je schopna a ochotna odložit své vnitřní rozdíly a postavit se proti ohrožení demokracie v zemi.¹³⁰

3.4 Erdogan prezidentem

I přes velkou vlnu kritiky, která se v několika měsících před prezidentskými volbami snášela na hlavu Recepta Tayipa Erdogana kvůli korupci v jeho kabinetu, autoritářskému způsobu vlády a islamistickým reformám, byl 10. srpna 2014 zvolen, vůbec poprvé přímou volbou, prezidentem Turecké republiky, když se mu podařilo zvítězit převážně díky velké podpoře venkova již v prvním kole se ziskem 52 % hlasů. Jeho protikandidát Ekmeleddin Ihsanoglu, mezinárodně uznávaný znalec islámské kultury, získal 39 % hlasů a Selahattin Demirtas, vůdce kurdské strany HDP, obdržel 9,7 % hlasů.¹³¹

¹²⁸ V Turecku už několik dní protestují odpůrci vlády, na místě je jeden mrtvý [online]. Český rozhlas, 2013 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/v-turecku-uz-nekolik-dni-protestuji-odpurci-vlady-na-miste-je-jeden-mrtvy_201306031836_vkourimsky

¹²⁹ SCHWEIZER, Gerhard. *Türkei verstehen*. Stuttgart: Klett-Cotta, 2016, s. 394-395.

¹³⁰ CAGAPTAY, Soner. *The New Sultan: Erdogan and the Crisis of Modern Turkey*. London: I.B. Tauris, 2017, s. 130.

¹³¹ SCHWEIZER, Gerhard. *Türkei verstehen*. Stuttgart: Klett-Cotta, 2016, s. 448-449.

Egeresi vnímá prezidentské volby v roce 2014 jako důležitý bod v historii Turecka. Sám uvádí, že: *“Budoucí autoři historických knih budou pravděpodobně označovat vítězství Recepta Tayyipa Erdogana v prezidentských volbách v roce 2014 jako novou kapitolu Tureckých dějin.”*¹³²

Erdoganovo zvolení se samozřejmě neobešlo bez opozičních protestů. Výtky směřovaly hlavně k rozsahu Erdoganovy prezidentské kampaně a jasnému mediálnímu stranění Erdoganovi. Státní televize TRT mu věnovala mezi 4. a 6. červencem 533 minut vysílacího času, Insanogluovi ovšem pouhé 3 minuty, a Demirtasovi dokonce jen 45 sekund. Námitky vůči Erdoganově kampani přicházely i ze zahraničí – Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě například upozornila, že slavnostní odhalení nového vysokorychlostního vlaku a jiné vládní akce také sloužily k Erdoganově propagaci.¹³³

V roce 2014 bylo Turecko stále ještě parlamentní demokracií, v níž má prezident především funkci reprezentativní a ceremoniální. Ačkoliv se objevilo mnoho kandidátů na pozici premiéra, Erdogan jmenoval svého stranického kolegu a tehdejšího ministra zahraničí Ahmeta Davatoglua. Jeho pověření sestavením nové vlády tak potvrzovalo obavy, že Erdogan bude stále řídit tureckou politiku ze zákulisí. Navíc se také dalo očekávat, že AKP se bude v následujících několika měsících snažit o prosazení zásadní změny ústavy, která by posílila právě pravomoci prezidenta.¹³⁴ K tomuto však dochází téměř až o 4 roky později, v roce 2018 (viz. kapitola 3.7)

3.5 Parlamentní volby 2015

V červnu 2015 se v Turecku konaly řádné parlamentní volby do Velkého národního shromáždění, které vyhrála strana AKP se ziskem 40,8 %. Ačkoli AKP jasně vyhrála, jednalo se o nejhorší výsledek od založení strany a o propad téměř 9 % oproti posledním parlamentním volbám v roce 2011. Tento výsledek znamenal pro AKP ztrátu nadpoloviční většiny ve Velkém národním shromáždění, kterou tato strana již od roku 2002 disponovala. Na druhém místě skončila Republikánská lidová strana, která získala

¹³² ZOLTÁN, Egeresi. *What's next for Turkey?* [online]. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2014, s. 2. [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://www.iir.cz/en/article/what-s-next-for-turkey>

¹³³ *Novým prezidentem Turecka bude premiér Erdogan, získal většinu hlasů* [online]. Idnes.cz, 2014 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/turci-voli-prezidenta-prezidentske-volby-v-turecku.A140809_231156_zahranicni_bse

¹³⁴ *Erdogan složil přísahu, Turecko bude řídit skrze svého premiéra* [online]. Idnes.cz, 2014 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/erdogan-slozil-prisahu-turecko-erdogan-prezident.A140827_164753_zahranicni_bse

téměř 25 % hlasů. Pro Stranu národní akce hlasovalo 16, 29 % voličů a poslední strana, která překročila uzavírací klauzuli 10 % a která se dostala do Velkého národního shromáždění, byla Demokratická strana lidu se ziskem 13,1 %.¹³⁵

Témata doprovázející kampaň se zaměřovala na chátrající ekonomiku Turecka, politický konflikt mezi vládou a Gülenovým hnutím (o Fethullahu Gülenovi a jeho hnutí Hizmet pojednává tato práce později) a v neposlední řadě také zapojení Turecka do syrské občanské války. Hlavním tématem předvolební kampaně Strany spravedlnosti a rozvoje byla nová ústava, která by zavedla přechod z parlamentního systému na prezidentský. Pro vyhlášení referenda by však strana potřebovala nadpoloviční podporu v parlamentu, kterou ale nezískala.

Snaha o změnu ústavy, a tedy přechod na prezidentský systém, se však nezamlouvala opozici, která proti tomuto záměru ostře vystupovala a tvrdila, že nová ústava by znamenala vznik novodobého sultanátu.¹³⁶

Po neúspěšném jednání AKP s lídry opozičních stran o vzniku koalice bylo rozhodnuto o jmenování prozatímního kabinetu, který povede Turecko k předčasným volbám, naplánovaným na listopad 2015.¹³⁷ V neúspěšném výsledku těchto jednání krom názorových rozporů jednotlivých stran jistě zahrála svou roli i historická nezkušenost s koaličními vládami a neochota elit sdílet moc, příznačná pro Turecko i ostatní blízkovýchodní země.

Turecko se v této době také pouští do dvou otevřených konfliktů – na jedné straně s kurskými separatisty z Kurdské strany pracujících (PKK), na straně druhé s Islámským státem. Ve světle těchto konfliktů, přetrvávající uprchlické krize a vzrůstající inflace dostává AKP skvělou šanci vybudovat si image ochránce a stabilizační síly v neklidné době.

PKK odmítá přijmout výzvu pro-kurdské parlamentní Strany HDP k zastavení bojů, naopak obviňuje HDP ze selhání. HDP, v očích veřejnosti nyní navíc spojená právě

¹³⁵ KATEŘINA, Kubíková. *Volby v Turecku, červen 2015* [online]. Praha: Parlamentní institut, 2015, s. 6. [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=3>

¹³⁶ *Turecké parlamentní volby vyhrála AKP – a bude vládnout sama* [online]. Česká televize, 2015 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1610379-turecke-parlamentni-volby-vyhrala-akp-a-bude-vladnout-sama>

¹³⁷ KATEŘINA, Kubíková. *Volby v Turecku, červen 2015* [online]. Praha: Parlamentní institut, 2015, s. 6. [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=3>

s teroristickými akcemi radikálních separatistů, tím ztrácí většinu svého voličstva mezi radikálními Kurdy – tyto skutečnosti AKP samozřejmě hrají do karet.¹³⁸

Během období pěti měsíců mezi volbami se ovšem AKP věnuje odstraňování potenciálních oponentů i zcela napřímo (čímž navíc podporuje konfliktní atmosféru ve společnosti a další nepřímé očerňování opozice) – jsou uzavřeny stovky kanceláří HDP, dochází k zatčením některých představitelů této strany. Dále jsou zakázány některé televizní stanice a je vyvíjen tlak na obsah médií. Svým ještě větším příklonem k pravici a nacionalismu AKP navíc přebírá část elektorátu parlamentní nacionalistické strany Národní akce.¹³⁹

V listopadových volbách, které přinesly AKP drtivé vítězství se ziskem 49,4 % hlasů (a tedy s opětovným ziskem nadpoloviční většiny křesel v parlamentu), Erdoganovými slovy „...voliči ukázali, že upřednostňují činy a vývoj před kontroverzí“. Podobně se vyjádřil i premiér za AKP Ahmet Davutoglu, když promluvil z balkonu volebního štábu AKP přímo k voličům: „Viděli jste špinavou hru, která se hrála v naší zemi, a rozhodli jste se ji změnit.“ Hlavní opoziční síle, stojící proti AKP – kemalistické Republikánské lidové straně, svěřilo svůj hlas 25,4 % voličů. Pro-kurdská HDP i nacionalistická MHP těsně překonaly desetiprocentní limit pro vstup do parlamentu.¹⁴⁰

Podle Denize Yücela se může den, ve kterém vyhrála Erdoganova strana AKP volby, stát pro turecké obyvatelstvo černým dnem, protože nic nenasvědčuje tomu, že by zemi přinesla svobodu, mír a klid. Pro deník Die Welt píše: „Pokud by bylo Turecko fungující demokracií a fungujícím právním státem, slušelo by se AKP k její výhře pográtulovat. (...) Turecko však fungující demokracií není.“¹⁴¹

¹³⁸ *Horké léto na východě Turecka a Erdoganova volební hra* [online]. Asociace pro mezinárodní otázky, 2015 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <http://www.amo.cz/horke-leto-na-vychode-turecka-a-erdoganova-volebni-hra/>

¹³⁹ *Volby v Turecku 2015* [online]. Česká televize, 2015 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10997918455-volby-v-turecku-2015/215411034000145-volby-v-turecku-2015>

¹⁴⁰ *Turkey election: Ruling AKP regains majority* [online]. BBC, 2015 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-34694420>

¹⁴¹ *Ein schwarzer Tag für die Türkei* [online]. Die Welt, 2015 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://www.welt.de/debatte/kommentare/article148312810/Ein-schwarzer-Tag-fuer-die-Tuerkei.html>

3.6 Nezdařený vojenský převrat v roce 2016 a jeho následky

Ve večerních hodinách v pátek 15. července 2016 začal v historii Turecka již několikátý armádní pokus o převrat. Frakce turecké armády se pokusila převzít moc v zemi, a ukončit tak vládu AKP v čele s premiérem Binali Yildirimem a prezidentem Recepem Tayyipem Erdoganem. Vojáci obsadili s těžkou technikou významné strategické body v Istanbulu a také v hlavním městě Ankaře. V Istanbulu byly zablokovány oba mosty přes Bospor, spojující evropskou a asijskou část města, dále bylo pučisty obsazeno Atatürkovo letiště a státní televize TRT, prostřednictvím které pučisté odvysílali mimořádnou zprávu o tom, že, armáda úplně převzala správu v zemi, aby opětovně nastolila ústavní pořádek. Bylo vyhlášeno stanné právo a zákaz vycházení.¹⁴²

Premiér Binali Yildirim vydal prostřednictvím sociální sítě Twitter prohlášení, že povstání bude potlačeno i za cenu obětí na životech, a prezident Erdogan, v době puče na dovolené ve městě Marmaris na Turecké riviéře, se ve videohovoru se zpravodajským portálem CNN Türk vyjádřil, že situaci v zemi hodlá udržet pod kontrolou a že ti, kteří jsou za převrat zodpovědní, za to draho zaplatí. Současné také vyzval obyvatele k tomu, aby vyšli do ulic a bojovali za svoji zemi.¹⁴³ Velkou zásluhu na mobilizaci mas měli také imámové, kteří z minaretů svých mešit vyzývali obyvatele k obraně stávajících pořádků a k odporu vůči pučistům.¹⁴⁴

Už tři hodiny po vypuknutí puče turecký ministr spravedlnosti jednoznačně přiřkl odpovědnost islámskému duchovnímu Fetullahu Gülenovi, jehož sympatizanti měli mít hlavní podíl na přípravě i realizaci puče. Gülenovi následovníci toto nařčení ovšem hned vzápětí vyvrátili a striktně odsoudili situaci v zemi.¹⁴⁵

Po přistání na už zabezpečeném Atatürkově letišti se prezident připojil ke shromáždění lidí odsuzujících pokus o převrat. V této době se také začaly objevovat zprávy, že se pučisté jak na obou obsazených mostech, tak na obsazeném Taksimském

¹⁴² Část turecké armády povstala. V zemi se střelili, Erdogan zburcoval lid [online]. Idnes.cz, 2016 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/vojensky-prevrat-v-turecku-ankara-istanbul-erdogan-armada.A160715_215540_zahranicni_kha

¹⁴³ Erdogan meldet sich per FaceTime [online]. NTV, 2016 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://www.ntv.de/politik/Erdogan-meldet-sich-per-FaceTime-article18206536.html>

¹⁴⁴ SCHWEIZER, Gerhard. *Türkei verstehen*. Stuttgart: Klett-Cotta, 2016, s. 463.

¹⁴⁵ Erdogan označil za viníka soka z USA. Ten říká: Puč mohl být zinscenovaný [online]. Idnes.cz, 2016 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/fethullah-gulen-duchovni-turecko-prezident-erdogan.A160716_220937_zahranicni_ale

náměstí, začínají vzdávat zasahující policii. Proti nim zasahující policie je ovšem zároveň musela chránit před útočícím davem rozhněvaných lidí nesouhlasících s pokusem o puč.

Okolo půlnoci z 15. na 16. července zaútočily na hotel v Marmarisu, který Erdogan opustil teprve před několika desítkami minut, tři ozbrojené vrtulníky. Jejich úkolem bylo dopravit Erdogana, ať už živého nebo mrtvého, do Ankary.¹⁴⁶

Krátce na to učinil Erdogan z istanbulského letiště prohlášení, ve kterém se vyjádřil, že v Turecku ozbrojené složky nevládnou státu, a také hovořil o svých plánech na „vyčištění armády“ a řekl, že „*toto povstání nám bylo darem od Boha*.“¹⁴⁷ Zároveň opět obvinil Fetullaha Gülena a jeho příznivce z organizace pokusu o převrat.

V brzkých ranních hodinách 16. července se většina do tohoto převratu zapojených vojáků vzdala, a tak de facto ztvdila jeho neúspěšnost. Tento pokus o převrat si podle odhadů vyžádal 290 mrtvých (z toho asi 100 z řad pučistů) a více než 1 400 zraněných.¹⁴⁸ Někteří z pučistů tvrdili, že nebyli do této akce zapojeni vědomě a že jim bylo řečeno, že se jedná pouze o vojenské cvičení.¹⁴⁹

Hlavní důvody neúspěchu tohoto povstání jsou dva: jednak nejednota armády (puče se účastnil pouze zlomek jednotek a nejvyšší vedení armády se postavilo proti němu), jednak fakt, že i přes silnou kritiku autoritářských tendencí Erdoganovy strany se AKP těšila podpoře až poloviny Turků. Dalším důležitým faktorem je fakt, že ani jedna z opozičních stran se nepřipojila k podpoře převratu, naopak CHP, striktně kemalisticky orientovaná strana, v dřívějších letech se hlásící právě k armádě jako k nejdůležitější záruce pořádku v zemi, odsoudila nezdařený puč jako útok na demokracii a postavila se demonstrativně na stranu AKP.

Zmařený puč rozpoutal rozsáhlé čistky a zatýkání jak v armádě a bezpečnostních složkách, tak v administrativě, justici i školství. Během následujících dvou týdnů bylo 6 až 10 tisíc vojáků postaveno mimo službu (z toho 128 generálů a admirálů), zasažena byla třetina vedení armády, kolem 40 tisíc učitelů, univerzitních pracovníků a úředníků ministerstva školství bylo propuštěno, celkem 1 043 soukromých škol a 15 univerzit bylo

¹⁴⁶ SCHWEIZER, Gerhard. *Türkei verstehen*. Stuttgart: Klett-Cotta, 2016, s. 462-463.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 464.

¹⁴⁸ CAGAPTAY, Soner. *The New Sultan: Erdogan and the Crisis of Modern Turkey*. London: I.B. Tauris, 2017, s. 183.

¹⁴⁹ *Warum viele Soldaten wohl nicht wussten, was sie in der Putschnacht taten* [online]. Bento, 2016 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://www.bento.de/politik/tuerkei-wussten-die-soldaten-dass-sie-am-putsch-teilnehmen-a-00000000-0003-0001-0000-000000729898>

uzavřeno a bylo odvoláno 1 577 univerzitních rektorů a děkanů. Těžce zasažená byla také justice, kde 3 000 soudců a státních zástupců ztratilo ze dne na den svá zaměstnání. Tato „očistná vlna“ (jak ji Erdogan sám nazval) zasáhla taky policii, tajné služby, odbory a více než tisíc dobročinných organizací.

Během projevu při ročním výročí zmařeného puče Erdogan prohlásil, že počítá a souhlasí s opětovným zavedením trestu smrti. Doslova řekl: „*Až (návrh zákona o trestu smrti) projde parlamentem – a já věřím, že ho parlament schválí – a dostane se ke mně, bez váhání ho podepíšu.*“ Reakce Evropské unie na sebe nenechala dlouho čekat a předseda Evropské komise Jean-Claude Juncker se vyjádřil v tom smyslu, že EU představuje jednotu hodnot, a pokud Turecko obnoví trest smrti, definitivně si zavře dveře k členství v Evropské unii.¹⁵⁰

V reakci na nezdařený puč byl vyhlášen tříměsíční mimořádný stav předávající většinu pravomocí ve státě do rukou prezidenta. Opozice výjimečný stav kritizovala jako nástroj vlády k pronásledování svých oponentů. Tento stav byl potom co tři měsíce prodlužován a oficiálně skončil až po dvou letech v červenci 2018.¹⁵¹

Čistky pokračují až dodnes, celkem bylo propuštěno 160 000 lidí, 77 000 lidí bylo zatčeno, 170 novin, televizí a vydavatelství bylo zakázáno, přes 150 novinářů bylo uvězněno.¹⁵² Can Dündar, čelní opoziční novinář žijící v exilu v Německu se o Turecku vyjádřil jako o „*největším vězení novinářů na světě*“.¹⁵³ Podle šéfa soudcovských odborů Mustafy Keradaga se zatýkání týkala nejen podezřelých z účasti na pokusu o převrat, ale i kritiků režimu, kteří neměli s pučem nic společného.¹⁵⁴

Erdogan o červencových událostech o několik měsíců později hovořil v parlamentu následovně: „*Uvědomme si, že 15. červen byl pro turecký národ druhou válkou za nezávislost.*“¹⁵⁵

¹⁵⁰ *Srazím hlavy strýjcům puče. Erdogan slíbil zavedení trestu smrti* [online]. Idnes.cz, 2016 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/erdogan-projev-vyroci-puc.A170716_120539_zahranicni_ert

¹⁵¹ *Výjimečný stav v Turecku končí. Pořádek má zajistit nový protiteroristický zákon* [online]. Česká televize, 2016 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2540863-vyjimecny-stav-v-turecku-konci-poradek-ma-zajistit-novy-protiteroristicky-zakon>

¹⁵² *Turkey Crackdown Chronicle: Week of July 24* [online]. Committee to Protect Journalists, 2016 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://cpj.org/blog/2016/07/turkey-crackdown-chronicle-week-of-july-24.php>

¹⁵³ SCHWEIZER, Gerhard. *Türkei verstehen*. Stuttgart: Klett-Cotta, 2016, s. 466.

¹⁵⁴ *Jsou to teroristé, řekl o pučistech turecký premiér. Na mostě je lynčovali* [online]. Idnes.cz, 2016 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/turecko-puciste-lyncovani-na-moste.A160716_181055_zahranicni_ale

¹⁵⁵ CAGAPTAY, Soner. *The New Sultan: Erdogan and the Crisis of Modern Turkey*. London: I.B. Tauris, 2017, s. 184.

Do dnešního dne není zcela jasné, kdo za nezdařeným pokusem o státní převrat v roce 2016 stál. Vládní verze příběhu je jasná – viníky jsou „paralelní státní struktury“ napojené na islamistické hnutí kolem Fethullaha Gülena (vládou označovaná za teroristickou organizace Fethullahovců-FETÖ).

Toto hnutí zvané Hizmet (Služba) má svůj základ v islámském mysticismu – náboženském proudu založeném na přímém kontaktu s Alláhem, kterého lze dosáhnout kontemplací nebo společnými extatickými cvičeními (například tancem). Struktura těchto bratrstev je silně hierarchizovaná (tato hierarchie vychází především z velmi silné úcty ke starším). Atatürk mystické řády dokonce zakázal a jejich další činnost se musela odehrávat v utajení.

Hlavním posláním hnutí Hizmet je vzdělání (byť na základě islámu). Hnutí zakládá téměř po celém světě školy, zaměřující se převážně na přírodovědné obory, které často v dané zemi vynikají svou kvalitou (například univerzita Kavkaz v Ázerbájdžánu). Díky tomuto zaměření z řad hnutí Hizmet vycházejí vysoce vzdělaní lidé, kompetentní zastávat významné posty například v administrativě, justici či armádě.

Toto hnutí Erdoganovi posloužilo při likvidaci mocenského postavení armády, když se podílelo se na falešných obviněních a inscenovaných procesech s vysokými důstojníky. Od doby, kdy se však začalo zabývat toto hnutí korupcí v nejvyšších strukturách AKP (včetně Erdoganovy vlastní rodiny), bylo označeno za největšího nepřítele vlády, takzvanou „paralelní mocenskou strukturu“ a dokonce za teroristické hnutí. Tomáš Laně, turkolog a bývalý velvyslanec v Turecku, však popírá, že by šlo o teroristickou organizaci, a vyzdvihuje charitativní a altruistický charakter Hizmetu.¹⁵⁶ Gülen před pronásledováním (a dle svých slov i za lepší zdravotnickou péčí) uprchl do USA. Laně o něm píše: „*Je to starý a nemocný muž. Jeho duchovní vliv však nepomijí a Erdogan má z jeho vlivných stoupenců stále strach.*“¹⁵⁷

Každá země, která se postaví za muslimského duchovního Fethullaha Gülena, nebude přítelem Turecka a bude vnímána jako stát, který je ve válce s tímto členem

¹⁵⁶ Erdogan toleruje průchod teroristů do Evropy, vyvolal migrační krizi a používá ji proti nám [online]. DVTV, 2016 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/lane-erdogan-toleruje-pruchod-teroristu-do-evropy-vyvolal-mi/r~ef67fef24f7511e6a4100025900fea04/r~d9dd44125b3b11e682380025900fea04/>

¹⁵⁷ Hnutí Fethullaha Gülena [online]. DVTV, 2016 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <http://blog.aktualne.cz/blog/tomas-lane.php?itemid=27714>

NATO, prohlásil tehdejší premiér Binali Yildirim. Ministr práce Süleyman Soylu dokonce uvedl, že se na puči podílely samotné Spojené státy americké.

Sám Gülen se k celé situaci vyjádřil následovně: „*Nemyslím si, že svět bere obvinění učiněné Erdoganem proti mé osobě vážně*“ a dále uvádí: „*Existuje možnost, že to mohl být zinscenovaný převrat, jehož cílem bylo moci vznášet další obvinění vůči mým stoupencům a armádě.*“¹⁵⁸ Takto si vznik převratu vysvětlovala i značná část Turecké společnosti, která v něm viděla Erdoganův machiavelistický tah k upevnění vlastní moci ve státě.¹⁵⁹

Laně k celému převratu dodává: „*Mám obavy, že ten puč byl až moc ničivý a až moc krvavý (...) na operetní představení, ale zase příliš zpackaný na skutečný puč.*“¹⁶⁰

Ať už stál za pučem kdokoliv, všichni odborníci se bez výjimky shodují, že se díky němu Erdoganovi otevřela cesta k ještě větší uzurpaci moci, což se dále projevilo v referendu o změně státního systému z parlamentního na prezidentský v roce 2017 a v prezidentských a parlamentních volbách v roce 2018.

3.7 Referendum o změně ústavy

V roce 2017, v době stále trvajícího výjimečného stavu (od pokusu o armádní puč v roce 2016), se Erdoganovi povedl jeho dlouhodobě plánovaný cíl, a to uskutečnění referenda o změně turecké ústavy, které by de facto znamenalo přeměnu politického systému z parlamentního na prezidentský.

V tomto referendu se mělo rozhodnout o přijetí osmnácti návrhů, mezi nimiž bylo například zrušení funkce premiéra – pravomoci spojené s touto funkcí by měl vykonávat prezident (který by nově mohl být také člen politické strany), a tak by se měl stát novým vrcholným článkem výkonné moci. Jeho novými pravomocemi by bylo například vyhlášení legislativních dekretů, jmenování a odvolávání ministrů a viceprezidentů, možnost vyhlásit výjimečný stav, a dokonce rozpustit parlament. Mimo to by ústavní

¹⁵⁸ *Z pokusu o převrat se navzájem obviňují Erdoganova vláda a duchovní Gülen* [online]. Česká televize, 2016 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelivize.cz/svet/1848500-z-pokusu-o-prevrat-se-navzajem-obvinuji-erdoganova-vlada-a-duchovni-gulen>

¹⁵⁹ *Turecko směřuje k diktatuře, turisté se musejí obávat o svoji bezpečnost* [online]. DVTV, 2016 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/engelova-turecko-smeruje-k-diktature-cesi-v-zemi-se-museji-o-r-ac174ec24b6b11e69d46002590604f2e/v~diskuse/>

¹⁶⁰ *Erdogan toleruje průchod teroristů do Evropy, vyvolal migrační krizi a používá ji proti nám* [online]. DVTV, 2016 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/lane-erdogan-toleruje-pruchod-teroristu-do-evropy-vyvolal->

změny přinesly prezidentovi větší kontrolu nad justicí, konkrétně nad složením Rady soudců a státních zástupců, zásadní pojistky nezávislosti soudnictví. Počet členů této rady by se měl snížit z 22 na 13 (4 jmenované prezidentem a 7 Velkým shromážděním). Návrhy také zahrnují zvýšení počtu poslanců z 550 na 600 a prodloužení poslaneckého mandátu ze 4 na 5 let.

Podle kritiků by ústavní změny otevřely Turecku dveře k diktatuře, ve které by se všechna moc směřovala do rukou jedné osoby. Podle zastánců změn ústavy je tomu ovšem naopak – Erdogan a turecká vláda vidí tehdejší ústavu jako zastaralou a neaktuální, formovanou a pozměňovanou následky pučů z let 1960, 1971 a 1980, plnou systémových chyb, poskytující velkou moc oligarchii, justici a armádě. S novou ústavou by měla být naopak „*všechna moc vrácena lidu*“, jak vysvětlil poslanec za AKP Mustafa Yeneroglu.¹⁶¹

Zastánci změny ústavy v Turecku také pravidelně odkazují na existenci prezidentského systému v Americe, avšak při bližším přezkoumání se od sebe americký systém a turecká vize zásadně liší. To, že prezident není jen hlavou státu, ale také vlády, je stejné i v systému USA. Oproti Turecku však v USA existuje takzvaný systém brzd a protiváh (rozlišující zákonodárnou, soudní a výkonnou moc, striktně vymezující pole působnosti těchto složek a bránící jejich nezávislost). Na rozdíl od prezidenta USA může turecký prezident zastávat jak funkci hlavy státu, tak i vedoucí pozici ve své politické straně. Vzhledem k tomu, že parlamentní a prezidentské volby by měly v Turecku probíhat současně, prezidentova strana bude mít také většinu v parlamentu – to předává prezidentovi do rukou jak zákonodárnou, tak výkonnou moc. Oproti tomu v USA jsou každé dva roky voleny části Senátu a Sněmovny reprezentantů, díky čemuž je vyšší pravděpodobnost, že americký prezident bude čelit většině jiné strany. Díky federativnímu zřízení v USA navíc připadá vysoká míra rozhodování místním samosprávám jednotlivých států – tento princip by v turecké verzi také chyběl.¹⁶²

Referendum, které proběhlo 16. dubna 2017, dopadlo těsným vítězstvím pro Erdogana a jeho podporovatele. Při volební účasti 85 %, se vyjádřilo 51,4 % voličů pro

¹⁶¹ *Wie Erdogan die Türkei umbauen will* [online]. Spiegel, 2017 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://www.spiegel.de/politik/ausland/endlich-verstaendlich-erdogans-verfassungsreferendum-in-der-tuerkei-a-1140682.html>

¹⁶² Tamtéž.

změny v ústavě, oproti 48,6 % voličů proti změnám a zachování dosavadního parlamentního systému. Jednalo se tak o rozdíl pouze 1,5 milionů hlasů.¹⁶³

Ihned po volbách se začaly objevovat různé kontroverze, které zpochybňovaly výsledek voleb. Pozorovatelé Rady Evropy ostře kritizovali fakt, že nejvyšší volební komise rozhodla o uznávání volebních obálek i bez oficiálního razítka – zákon ovšem povoluje pouze oficiální hlasovací obálky. I Svaz tureckých právníků označil tento postup za porušení zákona. Z videí, šířících se na sociálních sítích, bylo také patrné, že někteří lidé volili dvakrát. Podle odhadů opozice byla zmanipulovaná 3 až 4 % hlasů, což by znamenalo, že v referendu byly započteny 3 miliony neplatných hlasů. Při rozdílu konečných výsledků (tedy 1,5 milionu hlasů) se jedná o skutečnost, která by mohla zvrátit výsledek celého referenda.

Opoziční Lidová republikánská strana předala ústřední komisi stížnost a výzvu ke zrušení referenda. Premiér Binali Yildirim označil tyto snahy za marnou snahu o zpochybnění výsledků referenda a prohlásil: „*Opozice by neměla mluvit, když promluví lid.*“¹⁶⁴

Kritiku opozice i mezinárodních kontrolních orgánů si ovšem vysloužila i kampaň předcházející referendu, v níž se Erdogan nerozpakoval diskreditovat své protivníky, a dokonce ztotožnit odpůrce změny vládního systému s teroristy. Během kampaně došlo k dalším zatýkáním především představitelů pro-kurdské strany HDP. Právě kvůli zostření polarizace turecké společnosti přestal být jasný základní smysl referenda a odpověď na otázku, zda změnit politický systém v zemi, byla vnímána spíše jako projev podpory nebo naopak nepodpory samotnému prezidentovi.

Vzhledem k tomu, že si Erdogan dobře uvědomoval těsnost možných výsledků přímo v Turecku, svou kampaň zacíлил z velké míry na Turky žijící v zahraničí a mimo jiné vysílal představitele své vlády, aby hovořili na mítincích s tureckými emigranty. Toto se však neobešlo bez problémů a obzvlášť pikantní situace vznikla ve chvíli, kdy Nizozemsko nedovolilo, z důvodu bezpečnosti a zajištění veřejného pořádku, tureckému

¹⁶³ Turci řekli "ano", Erdogan výrazně posílí. Co se teď v Turecku změní? [online]. Aktualne.cz, 2017 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/referendum-v-turecku/r~3cc257881eb011e7a4f4002590604f2e/>

¹⁶⁴ Turecká opozice žádá anulování referenda [online]. Česká televize, 2017 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2091366-turecka-opozice-zada-anulovani-referenda>

ministru zahraničí Mevlütovi Cavusoglovi přistát v Rotterdamu. Erdogan se pak nechal slyšet, že za nizozemským postupem vidí „pozůstatky nacismu“ a „fašismu“.¹⁶⁵

Samotné výsledky referenda v zahraničí nezůstávají bez zajímavosti – zatímco v západoevropských zemích, tedy v Německu (63 % pro), Rakousku (73 % pro), Francii (65 % pro) a Nizozemsku (71 % pro) se naprostá většina volících Turků vyjádřila zcela jasně pro změnu politického systému Turecka, ve východněji položených zemích Evropy jako např. v Česku (13 % pro) či Polsku (26 % pro) se volící Turci rozhodli změnu systému nepodpořit.¹⁶⁶ Turkolog Petr Kučera přichází s následujícím vysvětlením: „Mezi tureckou komunitou v některých zemích dlouhodobě probíhá určitá frustrace, která vyplývá ze špatné integrovanosti nebo z integrační politiky, která se projevuje i v tom, že hledají nějakého silného muže v Turecku, který by se zastal jejich zájmů. (...) V Česku je (turecká) komunita mnohem intelektuálněji zaměřená, nejsou to čistě jenom přistěhovalci, kteří sem přišli v 60. nebo 70. letech za prací někde v továrně. (...) Složení německých Turků odráží ty anatolské vrstvy, které tradičně Erdogana nebo AKP volí.“¹⁶⁷

Analytik Steven A. Cook tvrdí, že výhrou Erdogana v referendu, a tedy změnou ústavy a přechodem na prezidentský systém, se uzavírají moderní dějiny Turecké republiky, které byly založeny na odkazu Mustafy Kemala Atatürka a jeho principech sekularismu a parlamentarismu. Referendum vnímá jako konec Atatürkovi modernity a hodnot, na kterých byla moderní Turecká republika postavena.¹⁶⁸

3.8 Prezidentské a parlamentní volby v Turecku 2018

Pro potvrzení ústavních změn, které přineslo referendum v roce 2017, potřeboval Erdogan vyhrát následující prezidentské volby, které byly původně naplánované až na

¹⁶⁵ Nizozemsko zakázalo přistát tureckému ministrovi. Fašisti, hřímá Erdogan [online]. Idnes.cz, 2017 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/turecko-kampan-zapadni-evropa.A170311_151207_zahranicni_aba

¹⁶⁶ Většina Turků v Česku řekla v referendu NE. Někteří ale vidí šanci na vznik efektivnějšího Turecka [online]. Česká televize, 2017 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2097611-vetsina-turku-v-cesku-rekla-v-referendu-ne-nekteri-ale-vidi-sanci-na-vznik>

¹⁶⁷ Pokud Turecko obnoví trest smrti, nemůže do EU, prohlásil Juncker. Erdogan se změnou zákona počítá [online]. Česká televize, 2017 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/pokud-turecko-obnovi-trest-smrti-nemuze-do-eu-prohlasil-junc/r~ef77c1c46a0a11e79c3f0025900fea04/>

¹⁶⁸ Recep Tayyip Erdogan didn't just win his constitutional referendum — he permanently closed a chapter of his country's modern history. [online]. Foreign Policy, 2017 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://foreignpolicy.com/2017/04/16/rip-turkey-1921-2017>

rok 2019. Erdogan se však rozhodl pro uskutečnění prezidentských voleb o rok dříve, tedy v roce 2018, a spojit je tak s plánovanými volbami parlamentními. Toto uspořádání prezidentských voleb skoro o půl druhého rok je podle některých názorů spojené s vypočítavostí Erdogana, který chtěl pustit voliče k urnám dříve, než nastane očekávaná ekonomická krize a propad měny, která by mohla zapříčinit pokles jeho popularity.¹⁶⁹

Volby tedy proběhly současně 24. června 2018 a Erdogan v nich obhájil svůj mandát již v prvním kole, když se mu podařilo při účasti více jak 87 % voličů získat přes 52 %, což z něj udělalo na dalších pět let nejmocnějšího muže v historii moderního Tureckého státu. Erdogan se ihned po ohlášení výsledků voleb nechal slyšet: *“Vítězem těchto voleb je demokracie, vůle lidu, každý jeden z našich 81 milionů obyvatel. (...) Dali jste lekci těm, kteří čekají na to, kdy Turecko poklekne.”*¹⁷⁰ Erdogan se také následně zavázal, že bude plnit sliby, které dal voličům před volbami, tedy že bude tvrdě bojovat se všemi teroristickými organizacemi, jako je PKK a hnutí Fetullaha Gülena, a osvobozovat území Sýrie od Islámského státu.¹⁷¹

Jeho největší rival v prezidentských volbách a kandidát Republikánské lidové strany Muharrem Ince získal necelých 31 % hlasů a na třetím místě se ziskem 8, 4 % hlasů se umístil pro kurdský kandidát – Selahattin Demirtas.¹⁷²

Muharrem Ince následně uznal Erdoganovo vítězství a vyzval ho, aby se nechoval jako lídr jedné vládnoucí strany, ale jako prezident všech. Také však podotknul, že volby neprobíhaly férově.¹⁷³ Erdoganovi při volbách mohlo hrálo do karet i to, že stejně jako v případě referenda z předešlého roku volební lístky vhozené do urn už nemusely nutně nést razítko příslušné volební komise, což je označováno opozicí i dalšími pozorovateli

¹⁶⁹ *Turecko potřebuje silného prezidenta, oznámil Erdogan. Volby přesunul na červen* [online]. Česká televize, 2018 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2454391-turecko-potrebuje-silneho-prezidenta-oznamil-erdogan-volby-presunul-na-cerven>

¹⁷⁰ *Erdogan obhájil mandát už v prvním kole, největší soupeř uznal porážku* [online]. Idnes.cz, 2018 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/volby-turecko-2018-erdogan.A180624_180247_zahranicni_jumi

¹⁷¹ *Erdogan je absolutním vítězem tureckých voleb. V projevu zdůraznil, že jeho země nepoklekne* [online]. Česká televize, 2018 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2519560-volby-v-turecku-erdogan-asi-vyhraje-v-prvnim-kole-jeho-strana-miri-k-absolutni-vetsine>

¹⁷² KRISTÍNA, Kiššová. *Prezidentské a parlamentní volby v Turecku* [online]. Praha: Parlamentní institut, 2018, s. 5. [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=3>

¹⁷³ *Vítězem je demokracie, prohlásil Erdogan. Komise potvrdila jeho výhru, v parlamentu zasednou i Kurdové* [online]. Česká rozhlas, 2018 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/turecko-prezidentske-parlamentni-volby-vysledky-erdogan_1806241830_mls

za flagrantní porušení principů transparentních voleb, protože to může usnadnit volební podvody.¹⁷⁴

Co se souběžných parlamentních voleb týče, podstatnou novinkou, kterou přinesla úprava ústavy po referendu v roce 2017, bylo sdružování stran do volebních koalic na základě předvolební dohody.¹⁷⁵

V těchto volbách vyhrála Erdoganova strana AKP se ziskem 42,6 % hlasů, její spojenec, nacionalistická Strana národní akce (MHP) získala 11,1 %. Dohromady tak vytvoří koalici a budou mít v parlamentu 344 z možných 600 křesel. Republikánská lidová strana získala 22,6 %, což ji zaručuje 146 mandátů. Desetiprocentní uzavírací klauzuli se podařilo překročit i pro-kurdské HDP, která získala 11,7 % (67 mandátů) a nově vzniklé Iyi Parti se ziskem 10 % hlasů, a tedy 43 mandátů.¹⁷⁶

Analytik Gökhan Bacik komentuje výsledky voleb tak, že se jedná o vítězství islámského nacionalismu a konec tradic, které byly v posledních sto letech typické pro tureckou politiku. Očekává, že obě strany se budou snažit reorganizovat tureckou politiku a společnost v souladu se svou islámsko-nacionalistickou ideologií. To by v praxi mělo znamenat, že islám spolu s ultranacionalismem budou hrát nejen ve státní sféře, ale také ve společnosti, školství a v běžném životě občanů čím dál důležitější roli. Dále dodává, že tyto volby znamenají úplný konec sekulárně-kemalistických principů v Turecku, a současný status Erdogana považuje za srovnatelný se statusem Atatürka. Erdogana považuje za absolutního vládce Turecka a jakéhosi „novodobého sultána“. Na závěr podotýká, že v Turecku v současnosti neexistuje žádná politická síla, která by Erdogana mohla zastavit. Jediné, co by prý mohlo znejistit jeho pozici, je přicházející krize a špatný stav turecké ekonomiky. V kontextu situace ve Venezuele však podotýká, že „svět je v dnešní době plný vůdců, kteří dokáží přežít ekonomické selhání“¹⁷⁷

Soner Cagaptay, turecko-americký politolog, vidí podobně jako Bacik největší Erdoganovu slabinu právě v probíhající ekonomické krizi, kterou si Turecko prochází.

¹⁷⁴ *Turecko potřebuje silného prezidenta, oznámil Erdogan. Volby přesunul na červen* [online]. Česká televize, 2018 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2454391-turecko-potrebuje-silneho-prezidenta-oznamil-erdogan-volby-presunul-na-cerven>

¹⁷⁵ KIŠŠOVÁ, Kristína. *Prezidentské a parlamentní volby v Turecku* [online]. Praha: Parlamentní institut, 2018, s. 4. [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=3>

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 5.

¹⁷⁷ *Post-election Turkey: The undisputed victory of religious nationalism* [online]. Ahwal News, 2018 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://ahwalnews.com/turkey/post-election-turkey-undisputed-victory-religious-nationalism>

Píše: „V roce 2002 to byl ekonomický kolaps, který umožnil nástup Erdognovi AKP k moci, a právě podobný ekonomický kolaps by mohl dnes znamenat konec jeho panování.“¹⁷⁸

Tomáš Laně okomentoval situaci po volbách takto: „...je to silně autoritářský režim, který bych přirovnal k jakési řízené demokracii, jaká je v Rusku. (...) Úplná diktatura to zatím není, ale může to k ní v budoucnu směřovat.“¹⁷⁹

3.9 Budoucnost Turecka

Nyní, když Erdogan disponuje takovou mocí, o kterou dlouho usiloval, se dá očekávat, že bude formovat svou zemi k obrazu svému, podobně jako to dělal skoro před sto lety Mustafa Kemal Atatürk. Tentokrát však nepůjde o směřování k prozápadním principům a sekularizaci, ale o směřování k islámským hodnotám a tradicím Osmanské říše.¹⁸⁰

Dle Gökhana Bacika je budoucnost Turecka možná ve čtyřech možných scénářích. V prvním scénáři stojí, že selže islamistický pokus o změnu režimu a Turecko se vrátí ke své tradiční, prozápadní trajektorii. Toto tvrzení vychází z toho, že islamisté v čele s Erdoganem nebudou schopni zvrátit dráhu staletého směřování země. Také poměrně silná střední třída, městská prozápadní kultura a vládní instituce se ukáží jako příliš odolné vůči pokusu o změnu režimu.

Podle druhého scénáře se islamistům podaří vytvořit nové Turecko v souladu s jejich ideologickou agendou. To by znamenalo, že se země transformuje na islámskou společnost. Zastánci tohoto názoru poukazují na to, že islamisté jsou u moci více než patnáct let, ve kterých realizovali mnoho institucionálních a politických změn. Navíc Bacik ještě podotýká, že v uplynulých pěti letech vyvíjela AKP ještě radikálnější snahy o transformaci státu. Pokud by tedy u moci zůstala AKP déle, dá se očekávat, že se jim podaří přetvořit Turecko v souladu s jejich světonázorem.

¹⁷⁸ CAGAPTAY, Soner. *The New Sultan: Erdogan and the Crisis of Modern Turkey*. London: I.B. Tauris, 2017, s. 206.

¹⁷⁹ *Turecko potřebuje silného prezidenta, oznámil Erdogan. Volby přesunul na červen* [online]. Česká televize, 2018 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2454391-turecko-potrebuje-silneho-prezidenta-oznamil-erdogan-volby-presunul-na-cerven>

¹⁸⁰ *What Erdogan's Election Victory Means For Turkey's Future* [online]. Time, 2018 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <http://time.com/5320864/recep-tayyip-erdogan-turkey-election-referendum/>

Podle třetí teorie budou v nadcházejících letech v Turecku pokračovat politické nepokoje a Turecko se stane politicky a ekonomicky neúspěšným státem. Jako příklady autor uvádí státy jako Pákistán či Egypt, tedy dvě země sužované hluboce zakořeněnými politickými a ekonomickými problémy, se kterými by Turecko mohlo sdílet stejný osud.

Poslední, čtvrtá teorie vychází ze smíření vedoucích špiček politických stran, což by přineslo období stability. Dle Bacika je však těžké si představit, že by se vůdci politických stran shodli na společném směřování politiky, které by respektovalo hlavní politické rozdíly v otázkách, jako je role islámu a sekularismu či kurdská otázka. Další překážku vidí v roli společnosti, když říká: „*Politické napětí vytvořilo hluboce rozdělené skupiny obyvatelstva, které mezi sebou téměř ztratily kontakt. V důsledku toho například některé skupiny vykazují lhostejnost ke stížnostem jiných skupin a společný základ se ztrácí.*“¹⁸¹

Cagaptay se domnívá, že: „*Demokraticky se Erdoganovi nemůže podařit snížit svůj politický koláč. Jinými slovy, může nadále shora tvarovat Turecko pouze zrušením demokracie.*“¹⁸²

¹⁸¹ *Turkey's future: failed state, or Islamic state?* [online]. Ahval News, 2018 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://ahvalnews.com/turkish-politics/turkeys-future-failed-state-or-islamic-state>

¹⁸² CAGAPTAY, Soner. *The New Sultan: Erdogan and the Crisis of Modern Turkey*. London: I.B. Tauris, 2017, s. 205.

4. Pedagogická aplikace

V této poslední kapitole mé práce se věnuji pedagogické aplikaci tématu diplomové práce podle Rámcových vzdělávacích programů (RVP ZV, RVP G). Součástí kapitoly je možný návrh aplikace tématu do konkrétní výuky v hodinách Výchovy k občanství (případně Občanského a společenskovedního základu) jak na základní škole, tak gymnáziu. Součástí kapitoly je také zpracovaná příprava vyučovací hodiny a pracovní list.

Současný školský systém v České republice vychází převážně ze zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání a dále také z principů kurikulární politiky, které jsou formulovány v Bílé knize, tedy v Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR.

Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních, a to na úrovni státní a školní. Na státní úrovni se jedná o Národní program vzdělávání (NVP) a o Rámcové vzdělávací programy (RVP). Na úrovni školní jsou to zase Školní vzdělávací programy (ŠVP), které vycházejí z příslušných RVP.¹⁸³

Vzhledem k mé aprobaci se v této práci nebudeme zabývat RVP pro předškolní vzdělávání, RVP pro obor vzdělání základní školy speciální, RVP pro odborné vzdělávání RVP pro základní umělecké vzdělávání, RVP pro jazykové školy, RVP pro základní umělecké vzdělávání, RVP pro gymnázia se sportovní přípravou a ani RVP pro dvojazyčná gymnázia. Hlavním kurikulárním dokumentem pro moji práci je rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV) a rámcový vzdělávací program pro gymnázia (RVP G). Cílovou skupinu tedy tvoří žáci 5-9. ročníků základní škol, dále žáci 1-4. ročníků gymnázií a žáci 5-8. ročníků víceletých gymnázií.

¹⁸³ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: verze březen 2017 [online]. Praha: MŠMT, 2017 [cit. 2019-05-17]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>, s. 5-7.

4.1 Zakotvení v RVP ZV

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání se dělí do následujících vzdělávacích oblastí: Jazyk a jazyková komunikace, Matematika a její aplikace, Informační a komunikační technologie, Člověk a jeho svět, Člověk a společnost, Člověk a příroda, Umění a kultura, Člověk a zdraví, Člověk a svět práce a Doplňující vzdělávací obory.¹⁸⁴

Téma mé diplomové práce bychom mohli uplatnit v rámci RVP ZV ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost, která dle RVP ZV: „...v základním vzdělávání vybavuje žáka znalostmi a dovednostmi potřebnými pro jeho aktivní zapojení do života demokratické společnosti. Vzdělání směřuje k tomu, aby žáci poznali dějinné, sociální a kulturně historické aspekty života lidí v jejich rozmanitost, proměnlivost a ve vzájemných souvislostech.“¹⁸⁵

Vzdělávací oblast Člověk a společnost se skládá ze vzdělávacího oboru Dějepis, který: „...přináší základní poznatky o konání člověka v minulosti...jeho hlavním posláním je kultivace historického vědomí jedince a uchování kontinuity historické paměti, především ve smyslu předávání historické zkušenosti.“¹⁸⁶ a dále ze vzdělávacího oboru Výchova k občanství, který: „...se zaměřuje na vytváření kvalit, které souvisejí s orientací žáků v sociální realitě a s jejich začleňováním do různých společenských vztahů a vazeb...učí žáky respektovat a uplatňovat mravní principy a pravidla společenského soužití a přebírat odpovědnost za vlastní názory, chování a jednání i jejich důsledky.“¹⁸⁷

Možné by bylo také uplatnění tématu v oblasti Člověk a příroda (ve vzdělávacím oboru Zeměpis).

Co se průřezových témat týče, nabízí se aplikace tématu mé diplomové práce v Multikulturní výchově, ve Výchově k myšlení v evropských a globálních souvislostech a také ve Výchově demokratického občana.

¹⁸⁴ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: verze březen 2017 [online]. Praha: MŠMT, 2017 [cit. 2019-05-17]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>, s. 2.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 51.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 51.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 51.

4.1.1 Návrh přípravy na hodinu dle RVP ZV

Autor: Bc. Grepl Tomáš
Časová dotace: 45 min.
Výuková oblast: Člověk ve společnosti
Předmět: Výchova k občanství
Tematický celek: Člověk ve společnosti
Téma hodiny: Multikulturní výchova – xenofobie, diskriminace, rasismus, předsudky
Průřezové téma: Multikulturní výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
Kompetence: komunikativní, k řešení problémů
Vyučovací metody: slovní, názorně demonstrační, samostatná práce žáků, diskuze
Učební pomůcky: cedulky s „ano“, „ne“, „nejsem si jistý“, tabule, fix, seznam s tvrzeními
Výukové cíle hodiny: • Žák respektuje kulturní zvláštnosti, názory a zájmy minoritních skupin v rámci společnosti • Žák přemýšlí o nebezpečí rasismu a xenofobie • Žák respektuje názory, postoje a náboženské vyznání druhých lidí
Struktura a organizace hodiny: <u>Úvod</u> (5-10 minut) V této části učitel pozdraví žáky, provede administrativu (zápis do třídní knihy), nastíní téma hodiny a sdělí žákům cíle vyučovací hodiny. Učitel pomocí otázek zrekapituluje předchozí hodinu. Učitel napíše na tabuli pojmy jako „<i>diskriminace</i>“, „<i>rasismus</i>“ a „<i>xenofobie</i>“. Žáci k těmto slovům dopisují slova, které je napadají (myšlenková mapa). Vypsane věci učitel s žáky komentuje. <u>Hlavní část</u> (25-30 minut) Hlavní náplní hodiny je aktivita s názvem „<i>Jak to vnímáš ty?</i>“¹⁸⁸, zaměřující se na xenofobii a rasismus. Ve třídě učitel označí protilehlé strany místnost cedulkami „ano“ a „ne“, cedulku „nejsem si jistý“ umístí doprostřed. Následně předčítá učitel jednotlivá tvrzení a po každém přečteném tvrzení požádá učitel žáky, aby se postavili tak, jak to odpovídá jejich názoru. Následně se učitel žáků aktivně doptává a nechává prostor pro odůvodnění jejich volby. V průběhu diskuze může dojít k přehodnocování nebo změně názorů žáků, a ti se mohou na základě toho různě přemísťovat. <u>Tvrzení:</u>

¹⁸⁸ DOBIÁŠOVÁ, Klára. *Exran – Aktivita zaměřené na témata xenofobie, rasismu, extremismu, neonacismu a antisemitismu* [online]. Brno: Diecézní Charita, 2011 [cit. 2019-05-26]. Dostupné z: <https://celsuz.cz/res/archive/002/000395.pdf?seek=1327676721>

*Téma dnešní hodiny mě zajímá.
Rád/a se setkávám s lidmi jiné národnosti a z jiných kultur.
Rád/a bych v budoucnu navštívil mnoho cizích zemí.
Chtěl/a bych žít v jiné zemi, než je Česká republika.
V České republice je moc cizinců.
Každý, kdo k nám přichází z cizí země by měl umět česky.
Barva kůže určuje lidské vlastnosti.
Lidi různé pleti by spolu neměli mít děti.
Kdyby někdo navrhl zvýšení trestů pro menšiny, souhlasil/a bych.
Všichni muslimové jsou teroristi.
Islám by měl být v České republice zakázán.*

Závěr (5-10 minut)

Na závěr dá učitel žákům prostor pro případné dotazy, zhodnotí aktivitu žáků v hodině a seznámí žáky s náplní příští hodiny. Dále se učitel rozloučí a ukončí hodinu.

4.2 Zakotvení v RVP G

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia se dělí do osmi vzdělávacích oblastí. Tyto vzdělávací oblasti jsou: Jazyk a jazyková komunikace, Matematika a její aplikace, Člověk a příroda, Člověk a svět práce, Umění a kultura, Člověk a zdraví, Informatika a informační a komunikační technologie.¹⁸⁹

Uplatnění mého tématu v rámci RVP G se nabízí ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost, která dle RVP G: „...využívá společenskovední poznatky získané v základním vzdělávání, rozvíjí je a učí žáky zpracovávat je v širším myšlenkovém systému. (...) Posiluje respekt k základním principům demokracie a připravuje žáky na odpovědný občanský život v demokratické společnosti v souladu s principy udržitelného rozvoje.“¹⁹⁰

Tato vzdělávací oblast je realizovaná ve vzdělávacích oborech Dějepis, Občanský a společenskovední základ a Geografie.

Co se průřezových témat týče, nabízí se aplikace tématu méj diplomové práce v Multikulturní výchově, ve Výchově k myšlení v evropských a globálních souvislostech a také ve Výchově demokratického občana.

¹⁸⁹ Rámcový vzdělávací program pro gymnázia [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický [cit. 2019-05-17]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-gymnazia>, s. 3-4.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 38.

Téma mé diplomové práce bude v této kapitole zpracováno podle vzdělávacího obsahu předmětu Občanský a společenskovední základ, konkrétněji jako součást tematického celku Úvod do filozofie a religionistiky.

4.2.1 Návrh přípravy na hodinu dle RVP G

Autor: Bc. Grepl Tomáš
Časová dotace: 45 min.
Výuková oblast: Člověk a společnost
Předmět: Občanský a společenskovední základ
Tematický celek: Úvod do filozofie a religionistiky
Téma hodiny: Monoteistická náboženství – islám
Průřezové téma: Multikulturní výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
Kompetence: komunikativní, k řešení problémů
Vyučovací metody: slovní, názorně demonstrační, samostatná práce žáků, diskuze
Učební pomůcky: počítač, dataprojektor, tabule, fix, pracovní list pro žáky
Výukové cíle hodiny: • Žák určí základní zdroje islámu • Žák dokáže charakterizovat obsah islámu • Žák dokáže osvětlit významné události dějin islámu • Žák porovnává islám s ostatními náboženstvími • Žák je respektuje názory, postoje a náboženské vyznání druhých lidí
Struktura a organizace hodiny: <u>Úvod</u> (5-10 minut) V této části učitel pozdraví žáky, provede administrativu (zápis do třídní knihy), nastíní téma hodiny a sdělí žákům cíle vyučovací hodiny. Dále učitel zjišťuje pomocí otázek, co žáci o islámu již vědí. Otázky: • Co je to islám? • Kdo jsou to muslimové? • Jak se jmenuje chrám, ve kterém se muslimové modlí? • Znáš nějaké země, v kterých je islám majoritním náboženstvím? <u>Hlavní část</u> (30-35 minut)

Na začátku hlavní části hodiny pustí učitel krátký dokument z dílny České televize s názvem *Náboženství světa-islám*.¹⁹¹

Po zhlédnutí dokumentu rozdá učitel žákům pracovní listy, které žáci s učitelovou pomocí vypracovávají. Pracovní list obsahuje XX cvičení.

Závěr (5-10 minut)

Na závěr dá učitel žákům prostor pro případné dotazy, zhodnotí aktivitu žáků v hodině a seznámí žáky s náplní příští hodiny. Dále se učitel rozloučí a ukončí hodinu.

4.2.2 Pracovní list – islám

Úkol č. 1 – Správně rozhodněte a doplňte text.

Islám je náboženství **polyteistické/monoteistické**. Toto náboženství je založené na učení proroka, které žil v století **před naším letopočtem/našeho letopočtu**. Ten, svá proroctví v průběhu života **napsal/nadiktoval**, a tak vznikla kniha zvaná Islám je považován za nejstarší/nejmladší monoteistické náboženství. Islám je po, druhým největším náboženstvím světa, s počtem věřící asi miliardy. Vyznavač islámu je Lidé, kteří uznávají islám, musí dodržovat pilířů islámu. Mezi tyto pilíře patří:,,, Islámské právo, které je odvozené z náboženských zásad islámu se nazývá Mezi důležitá města islámu patří a V některých islámských zemích je po ženách vyžadováno nošení určitého oděvu, a to,, nebo

Úkol č. 2 – Pokuste se vysvětlit následující termíny.

ALLAH	
KORÁN	
SUMMA	
ŠARÍA	
MUHAMMAD	
KA'BA	

¹⁹¹ Náboženství světa: Islám. Česká televize [online]. 2005 [cit. 2019-05-18]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10077100525-nabozenstvi-sveta/205562230380003-islam/>

DŽIHÁD
IMÁM

Úkol č. 3 – Doplňte správně tabulku.

Náboženství	Judaismus	Křesťanství	Islám
Symbol			
Písmo a jazyk			
Hlavní osobnost			
Chrám			

Závěr

Tato diplomová práce na téma Politický vývoj v Turecku na přelomu 20. a 21. století, jeho souvislosti a využití tématu ve vzdělávací praxi se ve třech kapitolách zabývala charakteristikou Turecka, popisem a analýzou dějinného vývoje tohoto státu, přičemž největší pozornost byla soustředěna na posledních zhruba 25 let přímo souvisejících s nástupem Recepta Tayyipa Erdogana k moci a odklonu Turecka od západního vnímání demokratického chodu státu. Předmětem čtvrté, poslední kapitoly, bylo možné využití tématu diplomové práce v pedagogické činnosti podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání a také podle Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia.

Vzhledem k tomu, o jak aktuální téma jde, a že se popisovaná situace v Turecku nadále vyvíjí, bylo by v budoucnu vhodné se k tomuto tématu znovu vrátit a doplnit ho o nové skutečnosti a souvislosti. Podrobnější zpracování by si také rozhodně zasloužil vztah Turecka k Evropské unii, k Severoatlantické alianci, stejně tak další vývoj situace na Kypru či v otázce turecko-kurdského konfliktu.

Tato práce svědčí o tom, jak relativně snadno si lze pomocí nacionalismu, líbivých gest, dílčích hospodářských úspěchů a především podpoře polarizace společnosti dostat k moci. Zároveň je, jak věřím, jeden z jejich závěrů jasný – totiž že ani za vyšší kvalitu života, krátkodobý hospodářský růst a příslib návratu pořádku a stability není adekvátní cenou cenzura médií, represe politické opozice, novinářů a akademiků a politizace náboženského cítění obyvatel.

Seznam zkratek

- AKP – Strana spravedlnosti a rozvoje
- EU – Evropská unie
- HDP – Lidově demokratická strana
- CHP – Republikánská lidová strana
- IP – Dobrá strana
- MGK – Národní bezpečnostní rada
- MHP – Nacionálně činná strana
- NATO – Severoatlantická aliance
- OBSE – Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
- OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
- OSN – Organizace spojených národů
- RVP – Rámcový vzdělávací program
- RVP G – Rámcový vzdělávací program pro gymnázia
- RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
- USA – Spojené státy americké

Seznam použitých pramenů, literatury a elektrických zdrojů

Prameny a literatura

- ARMSTRONG, H. C. *Grey Wolf*. 4. Londýn: Penguin Books, 1938.
- BÉMOVÁ, Martina. *Vývoj a současnost Turecka a jeho vztah k EU*. Praha, 2006. Diplomová práce. Vysoká škola ekonomická v Praze.
- CAGAPTAY, Soner. *The New Sultan: Erdogan and the Crisis of Modern Turkey*. London: I.B. Tauris, 2017. ISBN 978-1-78453-826-2.
- FILIP, Jiří a kolektiv. *Turecko*. Praha: Institut zahraničního obchodu, 1986.
- GOMBÁR, Eduard. *Moderní dějiny islámských zemí*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-599-X.
- KREISER, Klaus, Christoph K. NEUMANN a Petr KUČERA. *Dějiny Turecka*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-012-8.
- KROPÁČEK, Luboš. *Blízký východ na přelomu tisíciletí: dynamika přeměn v muslimském sousedství Evropy*. Praha: Vyšehrad, 1999. Moderní dějiny (Vyšehrad). ISBN 80-7021-298-5.
- ONIS, Ziya a James RIEDEL. *Economic crises and long-term growth in Turkey*. Washington, D.C.: World Bank, 1993. ISBN 0821322982.
- PEČENKA, Marek a Petr LUŇÁK. *Encyklopedie moderní historie*. 3. rozšíř. vyd. Praha: Libri, 1999. ISBN 978-80-85983-95-1.
- PIRICKÝ, Gabriel. *Stručná historie států: Turecko*. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-7277-323-2.

- REJSNER, Igor' Michajlovič a B. K. RUBCOV, ed. *Novověké dějiny orientálních zemí*. Praha: SNPL, 1961.
- SCHWEIZER, Gerhard. *Türkei verstehen*. Stuttgart: Klett-Cotta, 2016. ISBN 978-3-608-96201-7.
- SIEGL, Erik. *Islám versus modernizace? náboženství, sekularismus a rozvoj v Turecku: pohled Turguta Özala*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. ISBN 978-80-87558-14-0.
- VESELÁ, Zdeňka. *Novověké dějiny Turecka*. Praha: SPN, 1966. Učební texty vysokých škol.
- VESELÁ, Zdeňka. *Turecko*. Praha: Svoboda, 1984.

Elektronické zdroje

- Aktuálně.cz: *Inflace v Turecku dosáhla téměř 25 procent, je nejvyšší za posledních 15 let* [online]. 3.10.2018 [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/inflace-v-turecku-je-nejvyssi-za-poslednich-15-let-dosahla-2/r~9b01e314c73c11e889f40cc47ab5f122/>
- Arménská genocida [dokumentární film]. Režie Laurence JOURDAN. Francie, 2006. Délka 52 min. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=rPn4fefeGo>
- BUGRA, Ekrem. History of Ottoman banking [online]. 2017 [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <https://www.dailysabah.com/feature/2017/12/01/history-of-ottoman-banking>
- Bundeszentrale für politische Bildung: Parteien der Türkei [online]. [cit. 2019-05-09]. Dostupné z:

<https://www.bpb.de/internationales/europa/tuerkei/188249/parteien-der-tuerkei>

- BusinessInfo.cz: Turecko: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled [online]. 30.10.2018 [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/turecko-zakladni-charakteristika-teritoria-19209.html#sec3>
- Central Intelligence Agency: Turkey: *Economy* [online]. [cit. 2019-05-09]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html>
- Central Intelligence Agency: Turkey: *People and Society* [online]. [cit. 2019-05-09]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html>
- CIESCHINGER, Almut, Hasnain KAZIM, Mara KÜPPER a Claudia NIESEN. Spiegel Online: *Recep Tayyip Erdogan: Worum es beim Referendum in der Türkei ging* [online]. 28.3.2017 [cit. 2019-05-09]. Dostupné z: <https://www.spiegel.de/politik/ausland/endlich-verstaendlich-erdogans-verfassungsreferendum-in-der-tuerkei-a-1140682.html>
- ČÁSTEK, Michal a JANÁČKOVÁ Alžběta. *Turecko – volby 2007* [online]. Parlamentní institut, 2007 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=3>
- *Část turecké armády povstala. V zemi se střílí, Erdogan zburcoval lid* [online]. Idnes.cz, 2016 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/vojensky-prevrat-v-turecku-ankara-istanbul-erdogan-armada.A160715_215540_zahranicni_kha
- Deutschlandfunk: *Türken fordern Syrer zur Rückkehr auf* [online]. 5.1.2019 [cit. 2019-05-09]. Dostupné z: <https://www.deutschlandfunk.de/fluechtlinge-in-der->

[tuerkei-tuerken-fordern-syrer-zur.799.de.html?dram:article_id=437511](https://www.welt.de/tuerkei-tuerken-fordern-syrer-zur.799.de.html?dram:article_id=437511)

- DIETRICH, Alexander. *Die Welt: Reformer oder Wolf im Schafspelz?* [online]. 22. 9. 2004 [cit. 2019-05-28]. Dostupné z: <https://www.welt.de/print-welt/article341831/Reformer-oder-Wolf-im-Schafspelz.html>
- DOBIÁŠOVÁ, Klára. *Exran – Aktivty zaměřené na témata xenofobie, rasismu, extremismu, neonacismu a antisemitismu* [online]. Brno: Diecézní Charita, 2011 [cit. 2019-05-26]. Dostupné z: <https://celsuz.cz/res/archive/002/000395.pdf?seek=1327676721>
- *Ein schwarzer Tag für die Türkei* [online]. Die Welt, 2015 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://www.welt.de/debatte/kommentare/article148312810/Ein-schwarzer-Tag-fuer-die-Tuerkei.html>
- *Elections to the Turkish Grand National Assembly: December 24, 1995 General Election Results – Turkey Totals* [online]. [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <http://electionresources.org/tr/assembly.php?election=1995>
- *Elections to the Turkish Grand National Assembly: November 3, 2002 General Election Results – Turkey Totals* [online]. [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <http://electionresources.org/tr/assembly.php?election=2002>
- *Elections to the Turkish Grand National Assembly: October 20, 1991 General Election Results – Turkey Totals* [online]. [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <http://electionresources.org/tr/assembly.php?election=1991>
- *Erdogan je absolutním vítězem tureckých voleb. V projevu zdůraznil, že jeho země nepoklekne* [online]. Česká televize, 2018 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2519560-volby-v-turecku-erdogan-asi-vyhraje-v-prvnim-kole-jeho-strana-miri-k-absolutni-vetsine>

- *Erdogan meldet sich per FaceTime* [online]. NTV, 2016 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://www.n-tv.de/politik/Erdogan-meldet-sich-per-FaceTime-article18206536.html>
- *Erdogan obhájil mandát už v prvním kole, největší soupeř uznal porážku* [online]. Idnes.cz, 2018 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/volby-turecko-2018-erdogan.A180624_180247_zahranicni_jumi
- *Erdogan označil za viníka soka z USA. Ten říká: Puč mohl být zinscenovaný* [online]. Idnes.cz, 2016 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/fethullah-gulen-duchovni-turecko-prezident-erdogan.A160716_220937_zahranicni_ale
- *Erdogan složil přísahu, Turecko bude řídit skrze svého premiéra* [online]. Idnes.cz, 2014 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/erdogan-slozil-prisahu-turecko-erdogan-prezident.A140827_164753_zahranicni_bse
- *Erdogan toleruje průchod teroristů do Evropy, vyvolal migrační krizi a používá ji proti nám* [online]. DVTV, 2016 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/lane-erdogan-toleruje-pruchod-teroristu-do-evropy-vyvolal-mi/r~ef67fef24f7511e6a4100025900fea04/r~d9dd44125b3b11e682380025900fea04/>
- *Hnutí Fethullaha Gülena* [online]. DVTV, 2016 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <http://blog.aktualne.cz/blogy/tomas-lane.php?itemid=27714>
- *Horké léto na východě Turecka a Erdoganova volební hra* [online]. Asociace pro mezinárodní otázky, 2015 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z:

<http://www.amo.cz/horke-leto-na-vychode-turecka-a-erdoganova-volebni-hra/>

- HUMPALOVÁ, Jolana. Seznam Zprávy: zahraničí: *Turecko je vstupu do EU stále vzdálenější, prohlásila Evropská komise* [online]. 17.4.2018 [cit. 2019-05-15]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/evropska-komise-nenavrhl-a-eu-rozhovory-pro-vstup-turecka-do-eu-zeme-se-evrope-vzdaluje-uvvedl-komisar-45426>
- ISHTIAQ, Hussain. *The Tanzimat: Secular Reforms in the Ottoman Empire* [online]. Faith Matters, 2011 [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <http://faith-matters.org/images/stories/fm-publications/the-tanzimat-final-web.pdf>
- *Jsou to teroristé, řekl o pučistech turecký premiér. Na mostě je lynčovali* [online]. Idnes.cz, 2016 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/turecko-puciste-lyncovani-na-moste.A160716_181055_zahranicni_ale
- KABICKÁ, Klára. *Turecké parlamentní volby 2011* [online]. Parlamentní institut, 2011 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=3>
- KIŠŠOVÁ, Kristína. *Prezidentské a parlamentní volby v Turecku* [online]. Praha: Parlamentní institut, 2018 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=3>
- KUBÍKOVÁ, Kateřina. *Volby v Turecku, červen 2015* [online]. Praha: Parlamentní institut, 2015 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=3>
- *Militär warnt vor Zersetzung der Republik* [online]. Süddeutsche Zeitung, 2008 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://www.sueddeutsche.de/politik/wahl-guels-zum-tuerkischen-praesidenten-militaer-warnt-vor-zersetzung-der-republik->

1.773279

- Minority Rights Group: *Turkey* [online]. [cit. 2019-05-09]. Dostupné z: <https://minorityrights.org/country/turkey/>
- Mustafa Kemal Atatürk [dokumentární film]. Francie, 2005. Délka 52 min. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=kO8WIPTzfEs>
- *Náboženství světa: Islám*. Česká televize [online]. 2005 [cit. 2019-05-18]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10077100525-nabozenstvi-sveta/205562230380003-islam/>
- *Nizozemsko zakázalo přistát tureckému ministrovi. Fašisti, hřímá Erdogan* [online]. Idnes.cz, 2017 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/turecko-kampan-zapadni-evropa.A170311_151207_zahranicni_ab
- *Novým prezidentem Turecka bude premiér Erdogan, získal většinu hlasů* [online]. Idnes.cz, 2014 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/turci-voli-prezidenta-prezidentske-volby-v-turecku.A140809_231156_zahranicni_bse
- ÖGRETEN, Tunca. Religion und Politik: Zahl der Atheisten in Erdogans Türkei steigt. Deutsche Welle [online]. 9.1.2019 [cit. 2019-05-11]. Dostupné z: <https://www.dw.com/de/zahl-der-atheisten-in-erdogans-t%C3%BCrkei-steigt/a-46992921>
- *Pokud Turecko obnoví trest smrti, nemůže do EU, prohlásil Juncker. Erdogan se změnou zákona počítá* [online]. Česká televize, 2017 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/pokud-turecko-obnovi-trest-smrti-nemuze-do-eu-prohlasil-junc/r~ef77c1c46a0a11e79c3f0025900fea04/>

- *Post-election Turkey: The undisputed victory of religious nationalism* [online]. Ahwal News, 2018 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://ahvalnews.com/turkey/post-election-turkey-undisputed-victory-religious-nationalism>
- *Příštím tureckým prezidentem bude Abdullah Gül* [online]. Český rozhlas, 2007 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/pristim-tureckym-prezidentem-bude-abdullah-gul_200708281634_mmatusu
- *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický [cit. 2019-05-17]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-gymnazia>
- *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: verze březen 2017* [online]. Praha: MŠMT, 2017 [cit. 2019-05-17]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>
- *Recep Tayyip Erdogan didn't just win his constitutional referendum — he permanently closed a chapter of his country's modern history.* [online]. Foreign Policy, 2017 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://foreignpolicy.com/2017/04/16/rip-turkey-1921-2017>
- SANSAL, Burak. *Kemalism* [online]. [cit. 2019-06-15]. Dostupné z: <http://www.allaboutturkey.com/ataturk-principles.htm>
- *Srazím hlavy strýjcům puče. Erdogan slíbil zavedení trestu smrti* [online]. Idnes.cz, 2016 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/erdogan-projev-vyroci-puc.A170716_120539_zahranicni_ert
- *The Island of Cyprus* [dokumentární film]. National Geographic, Velká Británie, 2011. Délka 44 min. Dostupné z:

<https://www.youtube.com/watch?v=bAwto68jEuI>

- The Jakarta Post: *Tourist numbers to Turkey surge in 2018* [online]. 2.2.2019 [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: <https://www.thejakartapost.com/travel/2019/02/02/tourist-numbers-to-turkey-surge-in-2018-data.html>
- The World Bank: *International Comparison Program database* [online]. [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?locations=TR&most_recent_year_desc=false&view=chart%2C
- The World Bank: *Population growth* [online]. [cit. 2019-05-09]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.GROW?locations=TR>
- *Turci řekli "ano", Erdogan výrazně posílí. Co se teď v Turecku změní?* [online]. Aktualne.cz, 2017 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/referendum-v-turecku/r~3cc257881eb011e7a4f4002590604f2e/>
- *Turecká opozice žádá anulování referenda* [online]. Česká televize, 2017 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2091366-turecka-opozice-zada-anulovani-referenda>
- *Turecké parlamentní volby vyhrála AKP – a bude vládnout sama* [online]. Česká televize, 2015 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1610379-turecke-parlamentni-volby-vyhrala-akp-a-bude-vladnout-sama>
- *Turecko potřebuje silného prezidenta, oznámil Erdogan. Volby přesunul na červen* [online]. Česká televize, 2018 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2454391-turecko-potrebuje-silneho>

prezidenta-oznamil-erdogan-volby-presunul-na-cerven

- *Turecko směřuje k diktatuře, turisté se musejí obávat o svoji bezpečnost* [online]. DVTV, 2016 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/engelova-turecko-smeruje-k-diktature-cesi-v-zemi-se-museji-o/r~ac174ec24b6b11e69d46002590604f2e/v~diskuse/>
- *Turkey Crackdown Chronicle: Week of July 24* [online]. Committee to Protect Journalists, 2016 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://cpj.org/blog/2016/07/turkey-crackdown-chronicle-week-of-july-24.php>
- *Turkey election: Ruling AKP regains majority* [online]. BBC, 2015 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-34694420>
- *Turkey's future: failed state, or Islamic state?* [online]. Ahval News, 2018 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://ahvalnews.com/turkish-politics/turkeys-future-failed-state-or-islamic-state>
- Turkish Statistical Institute: *Populations Statistics* [online]. 2019 [cit. 2019-05-09]. Dostupné z: <http://www.turkstat.gov.tr>
- URBIŠOVÁ, Julie. Český rozhlas: *Náboženství – Životy mnoha Židů byly zachráněny v Turecku* [online]. 19.7. 2011 [cit. 2019-05-21]. Dostupné z: https://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/zpravy/_zprava/zivoty-mnoha-zidu-bylyzachraneny-v-turecku--923236
- *V Turecku už několik dní protestují odpůrci vlády, na místě je jeden mrtvý* [online]. Český rozhlas, 2013 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/v-turecku-uz-nekolik-dni-protestuji-odpurci-vlady-na-miste-je-jeden-mrtvy_201306031836_vkourimsky

- *Většina Turků v Česku řekla v referendu NE. Někteří ale vidí šanci na vznik efektivnějšího Turecka* [online]. Česká televize, 2017 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2097611-vetsina-turku-v-cesku-rekla-v-referendu-ne-nekteri-ale-vidi-sanci-na-vznik>
- *Vítězem je demokracie, prohlásil Erdogan. Komise potvrdila jeho výhru, v parlamentu zasednou i Kurdové* [online]. Česká rozhlas, 2018 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/turecko-prezidentske-parlamentni-volby-vysledky-erdogan_1806241830_mls
- *Volby v Turecku 2015* [online]. Česká televize, 2015 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10997918455-volby-v-turecku-2015/215411034000145-volby-v-turecku-2015>
- *Výjimečný stav v Turecku končí. Pořádek má zajistit nový protiteroristický zákon* [online]. Česká televize, 2016 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2540863-vyjimecny-stav-v-turecku-konci-poradek-ma-zajistit-novy-protiteroristicky-zakon>
- *Warum viele Soldaten wohl nicht wussten, was sie in der Putschnacht taten* [online]. Bento, 2016 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://www.bento.de/politik/tuerkei-wussten-die-soldaten-dass-sie-am-putsch-teilnehmen-a-00000000-0003-0001-0000-000000729898>
- *What Erdogan's Election Victory Means For Turkey's Future* [online]. Time, 2018 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <http://time.com/5320864/recep-tayyip-erdogan-turkey-election-referendum/>
- *Wie Erdogan die Türkei umbauen will* [online]. Spiegel, 2017 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://www.spiegel.de/politik/ausland/endlich-verstaendlich-erdogans-verfassungsreferendum-in-der-tuerkei-a-1140682.html>

- World Population Review: Flags: *Turkey* [online]. [cit. 2019-05-15]. Dostupné z: <http://worldpopulationreview.com/flags/turkey/>
- *Z pokusu o převrat se navzájem obviňují Erdoganova vláda a duchovní Gülen* [online]. Česká televize, 2016 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1848500-z-pokusu-o-prevrat-se-navzajem-obvinuji-erdoganova-vlada-a-duchovni-gulen>
- ZOLTÁN, Egeresi. *What's next for Turkey?* [online]. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2014 [cit. 2019-06-05]. Dostupné z: <https://www.iir.cz/en/article/what-s-next-for-turkey>

Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Tomáš Grepl
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	PhDr. Pavel Kopeček, Ph.D.
Rok obhajoby:	2019

Název práce:	Politický vývoj v Turecku na přelomu 20. a 21. století, jeho souvislosti a využití tématu ve vzdělávací praxi
Název v angličtině:	Political development in Turkey at the turn of the 20th and 21st century, its context and pedagogical application of the theme in educational practice
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá charakteristikou politické situace v Turecku na přelomu 20. a 21. století se zaměřením na dějinný a současný vývoj Turecké republiky. Dále je v této práci nastíněna základní charakteristika současné Turecké republiky. Součástí práce je i pedagogická aplikace tématu pro základní a gymnaziální vzdělávání.
Klíčová slova:	Turecko, Mustafa Kemal Atatürk, Erdogan, prezident, armáda, stát, politické zřízení, sekularismus, islám, kemalismus, referendum, puč
Anotace v angličtině:	This Master's thesis deals with the characteristics of the political situation in Turkey at the turn of the 20th and 21st century, focusing on the historical and contemporary development of the Republic of Turkey. This thesis outlines the basic characteristics of the Republic of Turkey and also includes the pedagogical application of the theme for elementary and high school education.
Klíčová slova v angličtině:	Turkey, Mustafa Kemal Atatürk, Erdogan, president, army, state, political establishment, secularism, islam, kemalism, referendum, coup
Přílohy vázané v práci:	0
Jazyk práce:	Český
Rozsah práce:	81